

Södertörns högskola | Institutionen för samhällsvetenskaper
Kandidatuppsats 15 hp | Journalistik C | Vårterminen 2013
Programmet för Journalistik och multimedia

Nyanser i den ryssfientliga diskursen

– en idealtyps- och diskursanalys av svenska
dagstidningars opinionstexter på ledarplats

Av: Axel Johansson
Handledare: Håkan Lindhoff
Examinator: Jöran Hök

ABSTRACT

Det här arbetet har analyserat hur fyra svenska dagstidningars opinionstexter på ledarutrymmet förhöll sig till Ryssland under fyra nedslag i historien: 1986, 1991, 1995 och 2008. Syftet har varit att försöka hitta nyanser i den ryssfientliga diskursen.

Till hjälp har jag haft en idealtyp för att kategorisera de olika texterna. Idealtypen bestod av uttrycken *fientlighet*, *rädsla*, *misstro*, *negativ förväntan*, *neutralitet*, *positiv förväntan*, *relationskapande* och *optimism*. Därefter med utgångspunkt i diskursanalys har jag undersökt hur de olika opinionstexterna tar sig i uttryck och om texterna fastställde ett ”vi och dom”-tänkande. Resultatet utifrån det urval som gjorts visade att opinionstexterna till viss del fastställde ett ”vi och dom”-tänkande men att opinionstexter beroende på tidning och årtal kunde ha positiva förväntningar på landet som i att uttrycka en vilja till relationskapande. En del opinionstexter kunde uttrycka en neutral hållning genom att inte ta ställning i till exempel Georgienkrisen år 2008. Ibland kunde opinionstexter ha en negativ och ibland fientlig syn på landet. Resultatet av arbetet utifrån det urval som gjordes visade på att det fanns nyanser i den ryssfientliga diskursen och den ryssfientlighet som det tidigare forskats om inte alltid är så enkel.

Sökord: *diskurs*, *opinionstexter*, *Ryssland*, *ryssfientlighet*, *rysskräck*, *Sovjet*

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	1
3. Teori	2
3.1 Rysskräcken i Sverige	2
4. Metoder	4
4.2 Idealtyp.....	6
4.3 Diskursanalys.....	8
4.4 Reliabilitet	9
4.5 Källmaterial	9
5. Analys	10
5.1 Idealtypsanlys av 1986 års ledarsidor kring Ingvar Carlssons besök i Moskva.	10
5.1.1 Diskursanalys av besöket.....	14
5.2 Idealtypsanlys av 1986 års ledarsidor kring Tjernobylnkatastrofen	16
5.2.1 Diskursanalys av Tjernobylnkatastrofen	18
5.3 Idealtypsanlys av 1991 års ledarsidor.	21
5.3.1 Diskursanalys av Augustikuppen	23
5.4 Idealtypsanlys av 1995 års ledarsidor.	26
5.4.1 Diskursanalys av Tjetjenienkriget.....	28
5.5 Idealtypsanlys av 2008 års ledarsidor.	30
5.5.1 Diskursanalys av Georgienkrisen	33
5.6 Skillnader och likheter mellan tidningarna	35
6. Slutsatser och diskussion	37
Källförteckning	38

1. Inledning

Sedan ryska soldaters härjande i Stockholms skärgård under slutet av stora nordiska kriget 1700-1721 så har det existerat en rysskräck i Sverige (Nilsson, 1990). Så sent som den 12:e maj 2013 i Aftonbladets bilaga "Story" beskrev man den så kallade svenska rysskräcken, nu och då. Bilagan tog upp historien men också händelserna om den försvunna DC3:an 1952, ubåtarna på 1980-talet och nu senast våren 2013 när ryska flygplan gjorde en övningsattack i april vid Gotland.

I det här arbetet har jag försökt undersöka hur fyra dagstidningars opinionstexter på ledarutrymmet har förhållit sig till Sveriges granne i öst. Med tanke på ledarsidors opinionsbildande roll så är intressant att se efter om ledarsidorna själva i grunden har utgått från en rysskräck och om den då har påverkat hur de har valt att formulera sig och vilken åsikt de har valt att yttra.

Aftonbladets bilaga från den 12:e maj 2013 aktualiserar frågorna om rysskräck, det eventuella hotet från Ryssland och om Sveriges och Rysslands relation. Om man har ambitionen att ha en god relation till ett land i närområdet finner jag det inte särskilt sunt för förhållandet om mediers opinionsbildande verksamhet skulle förstärka motsättningar och cementera föreställningar om "den ryska björnen" och liknande benämningar.

Den moderna rysskräcken kan härledas till när ryska krigsfångar kom tillbaka från fångenskapen efter Stora Nordiska Kriget och när ryska trupper härjade i skärgården 1719-1721. Den har därefter blossat upp under perioder av historien. När Sverige 1809 förlorade Finland till Ryssland väcktes den på nytt och utvecklades till ett hat och efter maktövertagandet av bolsjevikerna 1917 så ersattes den traditionella rysskräcken mer av en bolsjevikskräck. (Nilsson 1990 s. 6-7).

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med det här arbetet är att reda ut hur fyra svenska dagstidningars opinionstexter på ledarutrymmet förhöll sig till Ryssland under fyra historiska årtal. 1986, 1991, 1995 och 2008. Jag vill belysa nyanser i Rysslandsbilden. Om nu tidningarnas ledarsidor har en ryssfientlig ställning så bidrar antagligen deras texter till ett "vi och dom"-tänk som jag anser inte gynnar relationen mellan våra länder och framförallt kanske inte vår syn på ryssar i allmänhet.

Mina frågeställningar är:

Hur ser den ryssfientliga diskursen ut under samtliga årtal?

Har den förändrats, om ja, hur har den förändrats?

Hur skriver opinionstexterna om Ryssland?

Hur befäster opinionstexterna föreställningen om "vi och dom"?

3. Teori

3.1 *Rysskräcken i Sverige*

Gällande den så kallade rysskräcken i Sverige så utgår jag från Carl Nilssonnes uppsats (2011) om den svenska mediebildningen av Ryssland under Georgienkrisen 2008 och Sture Nilssons bok om rysskräcken (1990). Nilsson utgår i sin tur från historikern Nilssons bok "Rysskräcken i Sverige – fördomar och verklighet" (ibid) för sitt arbete om hur den tar sig i uttryck i svenska dagstidningar.

Nilssons bok ser historiskt på hur relationen har varit mellan länderna och hur synen på Ryssland har varit i Sverige. Vad som verkar ha gett upphov till en allmän rysskräck är när gamla karoliner kom tillbaka från rysk fångenskap och när ryska trupper härjade i den svenska skärgården mellan 1719 och 1721 (Nilsson 1990, s.6-7).

Senare under 1800-talet där Finland förlorades till Ryssland år 1809 utvecklas skräcken till att snarare bli ett hat (ibid, s.6, 90-97). Boken tar upp reaktioner på de händelser som länderna var inblandade i och de diskurser som har varit rådande i svensk politik, allmän opinion och i kulturlivet. Det ska nämnas att även ryssvänliga inlägg och åsikter har yttrats under historien. Men de har kommit i skymundan med tanke på alla de händelser under kalla kriget som spätt på rysskräcken och rysshatet (ibid, s. 197-202).

Ett stort problem med Nilssons bok är, förutom att den gavs ut 1990 har den i alla historiska beskrivningar inte några källhänvisningar. Antagligen utgår Nilsson från att alla de historiska skeenden och händelser som tas upp är så pass allmänt kända att det inte är något problem. Styrkan i Nilssons bok är de direkta citat som finns från opinionstexter, dikter och liknande som yttrats och publicerats under de olika epokenas diskurser.

3.2 *Den svenska dagspressens opinionsbildning*

I Lars Nords avhandling anser han att mycket tyder på att ledare fungerar på ett annat sätt än vad de gjorde tidigare (Nord 2001, s.4). Han menar att det är få som idag tror (dvs. år 2001) att en ledarsida skulle kunna avsätta en partiledare eller att skapa en allmän opinion (ibid). Nord kommer även fram till att ledarsidorna år 2001 inte fyller någon funktion för allmän opinionsbildning utan det är främst politiker, journalister och politiskt intresserade medborgare som läser ledarsidorna (ibid, s.215). Dessutom måste det understrykas att Nords avhandling inte tar upp vad svenska ledarsidor har för åsikter när det kommer till utrikespolitik.

3.3 Diskursteori

Att studera och jämföra ledarsidor som behandlar Ryssland på ett eller annat sätt kräver ett avstamp i någon typ av diskursteori men man ska vara uppmärksam på att bara begreppet diskurs omfattar olika inriktningar och finns i flera former (Bergström & Boréus 2012, s.358).

Diskurs är ett brett begrepp och sådan teori har kommit in i samhällsvetenskapen först på senare tid.

I och med att jag analysera ledarsidors syn på Ryssland finner jag det intressant att ta avstamp i diskursbegreppet enligt Faircloughs modell. Mer om Faircloughs modell i metodkapitlet på sidan x.

I Faircloughs diskursanalytiska modell menar han att diskurser om de sätts in i en s.k social praktik har en roll i upprätthållandet av maktstrukturer och hegemonier (Ibid s.356). Men för det här arbetet blir det omöjligt att besvara detta. Däremot kan det ändå vara intressant att knyta an till i diskussionsdelen.

Frågan är om nämnda tidningar över tid upprätthållit en "ryssfientlig diskurs" och hur den har sett ut över tid och om den har förändrats.

3.4 Tidigare forskning

Tidigare forskning som har berört ledarsidor som behandlar Ryssland finns i Nilssonnes uppsats (2011) om den svenska mediebild av Ryssland under Georgienkrisen 2008. Vidare finns Elisabeth Johansson's uppsats (2010) om svenska ledarsidors bild av Gorbatsjov före, under och efter Augustikuppen 1991.

Ryssland i Svenska media under Georgienkrisen

Nilssonnes uppsats "Ryssland i Svenska media under Georgienkrisen" handlar om hur fyra svenska dagstidningar rapporterade om konflikten mellan Ryssland och Georgien år 2008. Nilsonne har analyserat hur Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftonbladet och Expressen rapporterade om kriget mellan Ryssland och Georgien. I sin metod har han använt sig av en idealtyp skapad efter Nilssons bok "Rysskräcken i Sverige – fördomar och verklighet" för att försöka utröna om rapporteringen har präglats av den så kallade rysskräcken.

Nilsonne konstaterar i sitt resultat att samtliga tidningar gav uttryck för en viss ryssfientlighet i sina rapporteringar (Nilsonne 2011, s.31) men också att idealtypen inte alltid var så användbar för att hitta uttryck (ibid, s.30).

Gorbatsjov ur ledarsidors synpunkt

Elisabeth Johanssons uppsats handlar om vad svenska dagstidningars ledarsidor hade för förhållningssätt till Gorbatsjov innan, under och efter den s.k Augustikuppen år 1991. De dagstidningar hon tittade på var Aftonbladet, Arbetarbladet, Dagen, Dagens Nyheter, Expressen, Göteborgsposten, Norrbottens Kuriren, Norrländska Socialdemokraten, Svenska Dagbladet samt Sydsvenska Dagbladet.

I uppsatsen kunde hon konstatera att man beskrev Gorbatsjov negativt före kuppen men att man efter kuppen beskrev honom positivt. Enligt Elisabeth Johansson är det troligtvis för att Sovjetunionen upplöstes inte långt efter kuppen (Johansson, 2010 s.37-38).

4. Metoder

Det ska nämnas att jag inte har valt att intervjua ledarskribenter, journalister eller historiker eftersom det hade varit ett för omfattande arbete. Det hade varit ett bra komplement till analyserna men det har inte funnits tid till att göra intervjuer i och med omfattningen av analysarbetet.

4.1 Urval och avgränsning

Tidningarna* är valda främst efter geografisk synpunkt. Göteborgs-Posten är stationerad på västkusten tämligen långt från Ryssland i kontrast till tidningarna på Gotland som är närmast. Dessutom har alla tidningar (förutom de gotländska) varierande ägare och har varierande politisk färg.

Fördelen med det här urvalet av tidningar är också den mångfald som finns till exempel i att de gotländska tidningarna har en Gotlandsvinkel på en del av de frågor som tas upp.

Dessutom har jag fokuserat på årtal då det inträffade en tydlig eller flera tydliga händelser som gett upphov till att Sovjet eller Ryssland har varit högt på nyhetsagendan. Händelserna är ofta grundade

* Bakgrund till tidningarna

Dagens Nyheter.

Dagens Nyheter grundades år 1864 av Rudolf Wall. Har sedan starten haft en liberal riktning. Ägs av Bonnierkoncernen.

Göteborgs-Posten

Grundades år 1858 av Felix Bonnier. Kallar sig liberal. Ägs nu av Stampen som ägs av Hjärnefamiljen.

Gotlands Allehanda

Grundad år 1873. Har beteckningen oberoende moderat. Ägs av Norrköpings tidningar AB.

Gotlands Tidningar

Gotlands tidningar grundades år 1983 då Gotlänningen (grundad 1884) och Gotlands folkblad (grundad 1928) slogs ihop vilket gör att tidningen har två stycken ledarsidor, en socialdemokratisk och en center. Ägs också av Norrköpings tidningar AB.

i en konflikt av något slag. Det här gör att bilden av Ryssland bara kommer till uttryck när det är en konflikt och möjligtvis är den eventuella ryssfientligheten då mer överdriven och påtaglig. Generellt är traditionell nyhetsvärdering främst konfliktinriktad och händelseinriktad vilket innebär att man i regel inte får ta del av nyheter som i lugnare skeden skulle kunna måla upp Ryssland i mer nyanserad dager.

Valet av årtalen 1986, 1991, 1995 och 2008 är händelsebaserade. I april 1986 besökte Ingvar Carlsson Sovjetunionen och senare samma månad inträffade Tjernobylnkatastrofen. Två händelser som genererat opinionstexter. Sovjets Afghanistankrig pågick ännu.

År 1991 är valt på grund av den så kallade Augustikuppen som inträffade den 18:e augusti då konservativa inom Sovjetunionens kommunistparti genomförde en militärkupp och satte dåvarande ledaren Gorbatjov i husarrest. Det blev starten till Sovjetunionens upplösning och Jeltsins makttillträde.

År 1995 är valt på grund av att Rysslands krig i Tjetjenien pågick.

År 2008 är valt på grund av det korta kriget mellan Ryssland och Georgien.

Jag har undersökt ledarutrymmet i tidningarna. Det vill säga antingen längre ledare som behandlat händelsen eller längre debattartiklar publicerade på ledarsidan. Observera att jag i det här arbetet fortsättningsvis kommer att prata om antingen **opinionstexter** eller **ledarsidor** men att jag menar samma sak.

Det måste understrykas att jag inte har undersökt nyhetsartiklar, krönikor, kultursidor eller något annat som stått i tidningarna eftersom det hade inneburit ett allt för omfattande arbete. Detta gör att materialet är på intet sätt ett fullständigt underlag för vad som har skrivits om Ryssland och hur man har förhållit sig till landet.

Gällande året 1986 då Gorbatjov styrde över Sovjetunionen så har jag valt att undersöka DN det första halvåret. Utifrån vad DN har skrivit om så har jag undersökt vad de andra tidningarna har tagit upp vid samma tid. Ett halvår är ganska lång tid och risken finns att jag har missat någon ledartext som har haft en koppling till Sovjetunionen eller Gorbatjov.

För 1991 års ledarsidor som främst behandlar Augustikuppen har jag haft nytta av Elisabeth Johanssons uppsats eftersom den har en lista över bland annat DN och GP:s ledarsidor under den perioden. Med utgångspunkt från de datum där texterna publicerades har jag letat igenom resterande

tidningar med hjälp av Elisabeth Johanssons lista.

Efter en sökning i Retriever med sökord som Tjetjenien och Jeltsin under år 1995 så har jag valt att avgränsa mig till januari månad eftersom jag fick fram texter redan från januari och beslöt mig för att helt enkelt undersöka tidigast möjliga publicerade text från 1995. Tjetjenienkriget var en lång process och det är inte möjligt för mig att täcka hela förloppet.

För Georgienkrisen år 2008 valde jag utifrån Nilsonnes uppsats att fokusera på de dagar då kriget pågick. Men för att inte missa något datum har jag för säkerhets skull undersökt hela augusti månad.

Jag började samla in råmaterial på Kungliga Biblioteket och läste tidningarna på mikrofilm. Totalt, om man också räknar med de ledartexter från DN och GP som fanns i Elisabeth Johanssons uppsats fick jag ihop 140 stycken ledar- och debattsidor. Med hjälp av dessa har jag gjort en avgränsning. År 1986 har jag tagit med ledarsidorna som behandlar Ingvar Carlssons besök och Tjernobylnkatastrofen vilket gör att antalet texter det året blir fler än under de andra åren som tematiskt är mer avgränsade.

Kring varje händelse som jag ska analysera har jag i regel tagit den tidigaste texten från varje tidning som behandlar ämnet men undantag har gjorts. Ett exempel är DN år 1995 när Tjetjenien nämns i en ledare om kriget i Bosnien men jag anser att den texten inte var relevant eftersom Ryssland och Tjetjenien inte stod i fokus. Detsamma gäller GP där de första två texterna nämner både Jeltsin och Tjetjenien men där kriget i Tjetjenien inte är i fokus. Att ha ambitionen att gå efter tidigaste datumet då något publicerats om ämnet gör ibland att datumen kan variera eftersom en tidning kanske skrev något först en vecka senare än en annan. Att allt för medvetet välja texter utifrån vilken rubrik som har varit snaskigast hade skadat jämförbarheten och kunnat göra urvalet av texter tendentiöst.

4.2 Idealtyp

För det första ska det sägas att en idealtyp är en tänkt extrembild av fenomenet som den ska behandla och alltså ingenting som finns i verkligheten (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud 2012, s.139). I det här fallet är fenomenet svenska opinionstexters förhållningssätt till Sovjet/Ryssland. Den fråga som ställs vid en idealtypsanalys är inte om texterna kommer att falla in i en given idealtyp utan om i vilken utsträckning texterna kommer att likna idealtypen (ibid, s.140).

Som metod för att kategorisera texterna så utgår jag från Nilsonnes idealtyp. I Metodpraktikan föreslår man att man bör utgå från tidigare forskningsinsatser när man ska konstruera en idealtyp

(ibid. s.141). Detta motiverar att jag inte skapar en helt ny idealtyp, utan använder mig av den som Nilsonne konstruerade för sin uppsats.

Den idealtypen bygger på Nilssons bok och definieras av tre begrepp som anger en varierande styrka av negativ hållning: Fientlighet, rädsla och misstro.

Som Nilsonnes skriver i sin uppsats så kan den här idealtypen inte sägas vara sann eller falsk, utan värderas efter sin användbarhet för att beskriva och analysera bilden av Ryssland i Sverige (Nilsonne 2011, s.10).

Idealtypen är då en lämplig metod för att lättare kunna värdera texterna.

Till exempel skapade Boréus en idealtyp för sin avhandling om den s.k högervågen i Sverige (Boréus 2011, s.63).

Idealtypen får ses som ett verktyg för att förenkla verkligheten så att den lättare kan studeras och förstås.

När jag testade den här metoden hämtad från Nilsonne (2011) på en del av mina texter märkte jag att den inte är tillräcklig för att kunna fånga in de aspekter som inte uttrycker någon form av fientlighet. De tre begreppen fientlighet, rädsla och misstro visar på en varierande negativ värdering i olika steg. Därför har jag fått komplettera den skalan med begrepp som lutar åt en mer positiv värdering.

Jag har alltså utvidgat skalan så att idealtypen passar bättre för mitt arbete. Idealtypen får i det här arbetet ses som en värderande skala vilken syftar till att mer nyanserat fånga diskursen om Sovjet/Ryssland i opinionstexter.

Så utöver begreppen fientlighet, rädsla och misstro så har nu uttryck som negativ förväntan, neutralitet, positiv förväntan, relationsskapande och optimism lagts till för att lättare kunna analysera texterna nyanserat.

De använda begreppen inom den här idealtypen definieras enligt följande:

Fientlighet – föreställning om att parten är imperialistisk med i värsta fall krigiska avsikter.

Rädsla – föreställningen om att den andra parten utgör ett hot mot Sverige och omvärlden.

Misstro - föreställningen att den andra parten är opålitlig, och att dess uttalade mål inte stämmer med dess verkliga agenda.

negativ förväntan – en förväntan med negativa drag men utan rädsla eller misstro.

neutralitet – ett ”å ena sidan och andra sidan”. Tar ingen ställning.

positiv förväntan – en förväntan med positiva drag.

relationsskapande – en önskan om att ha en god relation till landet och en vision om att detta är möjligt.

Optimism – en tro på att relationen mellan länderna kommer att bli bättre.

4.3 Diskursanalys

I ”Textens mening och makt” skriver Kristina Boréus och Göran Bergström att diskursanalysen kan omfatta en syn på språket och språkanvändningen där språket inte är ett neutralt instrument för kommunikation. Språket är snarare en social aktivitet och formas i en social kontext (Bergström och Boréus 2012 s.378).

Boréus och Bergström skriver att det finns ett antal föreställningar som präglar en del av de undersökningar som har haft en diskursanalytisk inriktning (Ibid s.378) varav en är att man med hjälp av diskursanalys kan rekonstruera sociala identiteter (ibid s. 380). Identiteten blir dock inte möjlig om man inte sätter den i relation till något annat vilket gör att man i diskursanalyser ofta utgår från ett ”vi” och ett ”dom” (ibid).

Faircloughs kritiska diskursanalys (*CDA*) består av tre delar varav det är den första som jag kommer använda mig främst av i min analys: första delen är att utgå från texten med lingvistiska analysredskap som riktar in sig på hur texten ser ut grammatiskt, på textens transivitet, nominalisering och modalitet (Ibid. s.376). Transiviteteten är en term för att beskriva hur syntaxen (satsläran) uttrycker valet av perspektiv i beskrivningarna av en relation eller ett skeende (ibid, s.280). Nominalisering innebär att verb och adjektiv som används för att beskriva en fullständig process ersätts med substantiv. Till exempel omvandlas meningen ”en polis har åtalats av åklagare för att grovt ha misshandlat sin bekant” till ”polis åtalad för grov misshandel” (ibid, s.283). Med modalitet menas att man undersöker i vilken utsträckning avsändaren kan knyta till ett specifikt innehåll (ibid, s.376).

Faircloughs diskursanalys handlar också om att undersöka vad som påstås explicit och vad som

underförstås i texterna (ibid).

I min analys har jag undersökt främst nominaliseringen.

Andra delen är den diskursiva praktiken där man utgår ifrån hur texter produceras, distribueras och konsumeras. I mitt fall är det svenska dagstidningars åsikter och som Nord kom fram till i sin avhandling så är konsumenterna av texterna främst politiker, journalister och politiskt intresserade medborgare.

Till sist när analysen utvidgas till den tredje delen, den sociala praktiken, så sätts diskursen in i ett socialt sammanhang och anspråket att kunna säga något om ideologi och makt blir uttalad (Ibid. s.377). Dock så nämns det att CDA inte ger några färdiga recept på hur en sådan studie ska genomföras vilket öppnar till för kreativa inslag. (ibid. 378)

Mitt diskursanalytiska verktyg kommer att vara lingvistiskt, det vill säga jag kommer undersöka språket, ordval och vad texterna ger uttryck för. Jag har valt att begränsa mig till detta på grund av att det hade varit alltför omfattande att till exempel utvidga analysen till den sociala praktiken.

4.4 Reliabilitet

Boréus och Bergström skriver i sin bok ”Textens mening och makt” att det tidigare har riktats kritik mot vissa diskursanalytiska studier för att slutsatserna har varit svåra att förstå på grund av dålig transparens eller svårtolkade analysverktyg och nämner också att företrädare för diskursanalys skulle invända mot ett sådant resonemang eftersom de skulle mena att samma krav på intersubjektivitet inte kan ställas som inom empirismen. Oavsett utgångspunkt så menar Boréus och Bergström att man måste vara noga med att förklara hur man har kommit fram till sitt resultat. (Bergström & Boréus 2012, s.405-406).

Med tanke på att den här uppsatsen använder sig av diskursanalytiska verktyg så är det av största vikt att med öppenhet visa hur jag har tänkt och tolkat de olika texterna.

4.5 Källmaterial

Sekundärkällor

I de fall då jag inte har haft tillgång till primärkällorna har jag fått använda mig av Nilsonne (2011)

och Johanssons (2010) uppsatser som sekundärkällor. Det kan bidra till förvirring och missförstånd men om någon vill undersöka de källor jag har använt mig av så kan man via sekundärkällorna hitta primärkällorna. De primärkällor som åsyftas är bland annat källor om de historiska skeenden som tas upp i Nilsson och Johanssons uppsatser. Nilsson hänvisar till exempel till en EU-rapport om Georgienkrisen.

5. Analys

5.1 Idealtypsanalys av 1986 års ledarsidor kring Ingvar Carlssons besök i Moskva.

Bakgrund till händelserna år 1986

Gorbatsjov blev året innan vald till generalsekreterare för kommunistpartiet i Sovjetunionen. Han ville reformera Sovjetunionen och inledde *glasnost* (ryska: öppenhet) och *perestrojka* (ombyggnad) (Johansson 2010, s.1).

Under början av 1986 är Gorbatsjov på toppmöten med Ronald Reagan. I Sverige pågår det debatter om försvaret. I mars mördas statsminister Olof Palme. Han efterträds av Ingvar Carlsson.

Ingvar Carlsson besöker Sovjetunionen i april, ett besök som egentligen skulle ha gjorts av Palme.

Dagens Nyheter

Resan till Moskva (1986-04-13)

Sammantaget handlar ledarsidan om att Ingvar Carlssons ska besöka Sovjetunionen och vilka frågor han kommer att ta upp. Detta besök från början ha gjorts av Olof Palme och DN:s ledare tar upp att andra tidningar var mycket skeptiska till det, bland annat Västernorrlands Allehanda (DN 1986).

Efter mordet på Palme och med Ingvar Carlsson som statsminister är tonläget ett annat, det har istället blivit en ”sansad diskussion om vilka frågor som statsminister Carlsson bör ta upp med sin sovjetiska motpart...”

Ledaren inleder texten med att konstatera att ”Stora makter håller sig med intressen snarare än med vänner” men att det ändå förhoppningsvis ska förbättra relationerna mellan länderna. I det stycket finns ett uttryck för en *positiv förväntan* då det finns en förhoppning trots konstaterandet om stora maktens intressen. ”Förhoppningsvis förbättras ändå förbindelserna mellan Sovjet och Sverige”.

Enligt ledarsidan är det lättast att tala om ökade handelsförbindelser. Det kan dock bli svårt för Sovjet att handla för västvaluta eftersom det är sjunkande oljepriser (DN 1986).

Viktigast menar ledarsidan, är att ta upp frågan om ”undervattenskränkningarna av svenskt territorium.” och ”Vad Carlsson här säger betyder mer än vilket svar han får”.

Ledaren skriver vidare att om ”vi” har anledning att misstänka Sovjet vid kränkingsrapporter så spelar yttranden från Sovjet om svensk integritet ingen roll, man menar att det är ”gärningarna som räknas”. (DN 1986).

Ett uttryck för *rädsla* antyds i texten då man menar att socialdemokratin är en måltavla för Sovjetisk propaganda:

”Från svensk synpunkt är Moskvabesöket en bilateral affär. Men kan aldrig bortse från att Sovjet ser västeuropeisk fredsopinion och socialdemokratiska partier som särskilt viktiga måltavlor för sin propaganda när nu USA uppträder mer aggressivt än tidigare”.

Samtidigt finns ett uttryck för *neutralitet* då man också tar upp att USA uppträder aggressivt.

Avslutningsvis konstaterar ledaren att huvuduppgiften för svensk diplomati är att ”skapa bästa möjliga förhållande till den supermakt som också är vår granne på andra sidan vattnet...”.

Med ord som ”vår granne” så finns en antydning till *relationsskapande* i det att trots att det gäller en supermakt som verkar kränka svenskt territorium så är det viktigt att ha en god relation.

Till sist önskar ledaren att Ingvar Carlsson ”gör bra ifrån sig”. Ledaren skriver att i ett ”internationellt känsligt ögonblick” så vore det dåligt om ”besöket inte ingav faktiskt respekt för Sveriges vilja att värna sin nationella integritet”.

Göteborgs-Posten

Carlsson i österled (1986-04-14)

I ledarens inledning konstateras det att ”Diplomatiskt är det en betydelsefull händelse eftersom hela tio år har förflutit sedan en svensk statsminister senast togs emot i Kreml”.

I och med att Michail Gorbatjov nu styr Sovjet så hoppas ledaren att man kan se fram emot en ”jämförelsevis stadig period, där fredliga ambitioner förhoppningsvis ges ett klart försteg”. Som DN:s ledare så uttrycks här en *positiv förväntan*.

”Det officiella statsministerbesöket utgör en bekräftelse på att frostperioden håller på att töa bort.”

Till skillnad från DN tar ledaren upp i ett stycke frågan om gränsdragning vid Gotland och att en uppgörelse också skulle innebära ekonomiska fördelar för parterna (GP 1986) vilket alltså betonar *relationsskapandet*.

”Vi utgår även ifrån att Carlsson framhåller att den fortsatta, hänsynslösa krigföringen i Afghanistan alltjämt bekymrar och upprör det alliansfria Sverige”. ”Erfarenheten visar att ryssarna respekterar den som ger klara besked och ärligen talar om vad han tycker”.

Ledaren avslutar med att konstatera att man inte ska ha någon *negativ förväntan* på besöket. Man ska akta sig för att dra slutsatsen att förväntningarna på politiska framsteg från UD:s sida skulle vara lågt ställda. (GP 1986).

Sista meningen ger ett uttryck för *relationsskapande*.

”Det är helt enkelt så att man då det gäller handeln måste ta tillfället i akt och reparera vad som gått om intet, därför att man har träffats alltför sällan på högsta nivå”.

Gotlands Allehanda

Det handlar om Gotland! (1986-04-15) Signerad BTL. Antagligen Bo Ture Larsson.

Gotlands Allehandas ledarsida skriven av Bo Ture Larsson skiljer sig från föregående storstadstidningar. Texten har ett stort fokus på Gotland och den mittlinje som det tidigare har förhandlats om. BTL anser att Ingvar Carlsson och regeringens hantering av denna fråga är av ”fundamental betydelse för förhållandet mellan det lilla Sverige och supermakten Sovjet”.

Larsson inleder texten med att ta upp historiskt hur gränserna och relationen till Ryssland har varit. Han skriver: ”Man kunde tycka kapitlet territoriella konflikter mellan Sverige och Ryssland/Sovjetunionen borde ha avslutats i och med freden i Fredrikshamn 1809, genom vilken Finland förvandlades från en svensk riksdel till ett ryskt självstyrande storfurstendöme. Men så är det inte”.

Det står bland annat:

”Gotlands placering som en stor ö med över 56.000 invånare mitt i Östersjön har emellertid länge setts med obehag i Moskva. Kremls förhandlare har låtsats som om Gotland inte fanns ur mittlinjes synpunkt”.

För understryka att det är mittlinjen och ubåtarna som är viktigast så skriver han:

”Handeln, de mänskliga rättigheterna, synen på olika internationella frågor alltifrån provstopp till Afghanistan, är förvisso viktiga frågor, men något sekundärt i förhållande till mittlinjen och ubåtarna”.

Larsson tar upp historiskt hur Sovjetledaren Chrustjov kunde ge ifrån sig områden som kunde

tolkas som territoriella eftergifter vilket antyder att det finns en *positiv förväntan* om att Sovjet idag också kan ge ifrån sig sitt anspråk på att bestämma var gränsen ska dras.

Däremot skriver Larsson också att i och med att Sovjet i nuläget till exempel har en tvist med Japan om öar och fiskevatten så antyds det att ett rimligt avtal för Sverige ”ännu står i vida fältet”.

BTL tar upp att ett avtal som Sverige och Sovjet hade om att inte ensidigt vidta åtgärder går ut nästa år vilket är besvärligt enligt honom och ställer sig frågan vad som händer inför detta. Avslutningsvis menar han att det kan avgöra om regeringen under Carlsson ska få en bättre relation till Sovjet än de tidigare regeringarna under Fälldin och Palme.

Gotlands tidningar

Carlsson på kalas hos store grannen (1986-04-14). Signerad Stig Jonsson. Del av Gotlänningens (c) ledarsida.

Stig Jonsson inleder sin text med att konstatera att även om vissa vill mena att Sverige till ytan är det tredje största landet i Västeuropa så är supermakten Sovjet gigantisk. ”Man skulle faktiskt kunna stoppa in 50 Sverige inom Sovjets gränser”.

Till en början handlar ledaren om de ubåtskränkningar som man menar sker och att det är ”...så vitala frågor som Ingvar Carlsson förhoppningsvis ingående dryftar med sovjetledarna under sitt besök”.

Jonsson uttrycker en *negativ förväntan* när han skriver ”Att samtalen i dessa frågor kommer att ge några påtagliga resultat skall vi dock inte räkna med”.

Utöver frågor om återföreningsärenden och behandlingen av judar i Sovjet så anser Jonsson att handelsfrågan är viktigast. Det är en dålig tidpunkt med tanke på de sjunkande oljepriserna men Jonsson tar upp att i och med Gorbatjovs strävan att modernisera den sovjetiska produktionen så ökas behovet av högteknologi från Sverige (GT 1986).

Samtidigt menar Jonsson att det svenska besöket för Sovjet är en propagandafråga ”för att visa världen att Sovjet hyser en önskan om goda grannförbindelser och fred i världen” och att det varit så under ”samtliga statsministerbesök”. Det i sin tur har gjort att ”...man inte gärna velat tala om problem som kan sätta Sovjets goda vilja i tvivelsmål”.

Jonsson skriver om tidigare besök och samtal som Sverige har haft med Ryssland där det har varit ett blandat resultat och att det nu är Ingvar Carlssons tur att försöka lösa några av de problemen men Jonsson har en *negativ förväntan*.

”Liksom vid tidigare statsministerbesök kan man dock räkna med att de faktiska resultaten blir mindre än de högtidliga (sic!) deklARATIONERNA.”

Men senare finns också uttryck för *relationsskapande* då Jonsson menar att ”Oberoende av vad man

tycker om varandra och varandras samhällssystem är det värdefullt, för att inte säga nödvändigt, för Sverige att upprätthålla regelbundna kontakter på hög nivå med den supermakt som finns alldeles utanför – och tyvärr ibland även innanför – våra gränser.”

Sammanfattning av ledarsidornas syn på Ingvar Carlssons besök: Så gott som alla tidningarna förutom GT har haft en *positiv förväntan* på besöket. Gemensamt är också att det finns ett konstaterande av *relationsskapande*. Den enda tidning som uttryck någon form av *rädsla* är DN som menade på att socialdemokratin är en måltavla för sovjetisk propaganda.

5.1.1 Diskursanalys av besöket

1986-04-13 DN:

Att DN:s ledare implicit beskriver Ryssland (men utslätat med det lite mer abstrakta ”stora makter”) som en stormakt som hellre håller sig med intressen snarare än med vänner kan nog möjligtvis ses i sammanhanget av Sveriges svåra roll i att hålla sig neutralt i det kalla krig som pågår. I och med att ledaren tar upp att USA ”uppträder mer aggressivt än tidigare” så kan man utgå ifrån att hade resan varit till USA så hade ledaren haft samma inställning, särskilt när ändå ledaren skrev ”stora makter” och inte ”stora makten”.

Intressant i slutet av ledaren är användandet av ordet ”vår granne”. Landet Sverige substantiveras till ett ”vi” med syftet att antagligen få texten mer levande och mottaglig för läsaren förutsatt att läsaren också ser ett ”vi”. I vad som anses vara civiliserade samhällen så finns en tanke om ett inkluderande av människor eftersom en gemenskap på något sätt bringar stabilitet och motverkar eventuella motsättningar. Problematiskt blir det om man inte känner att man är en del av det ”vi” som DN:s ledare syftar på. Kanske är man mer mottaglig för ”vår granne” om det skrivits av en annan tidning som har en annan politisk färg än just DN?

1986-04-14 GP

I Göteborgs-Postens ledare så förekommer också ett ”vi” men som till skillnad från andra tidningar känns mer tydligt att det syftar på tidningens redaktion.

”Vi skall inte sälla oss till dem som ger goda råd åt Ingvar Carlsson om vad han skall säga till Nikolaj Rysjkov och andra sovjetiska toppmän.”

”Vi utgår även ifrån att Carlsson framhåller att den fortsatta, hänsynslösa krigföringen i Afghanistan alltjämt bekymrar och upprör det alliansfria Sverige. Erfarenheten visar att **ryssarna** respekterar den som ger klara och besked ärligen talar om vad han tycker”. Intressant att man valt att klumpa ihop den politiska ledningen i Sovjet till att bli ”**ryssarna**” vilket med utgångspunkt för den här analysen kan benämnas som ”**de andra**”.

Än en gång får, vad som i själva verket antagligen är den ryska ledningen, klumpas ihop till att bli det generaliserade ”ryssarna” eller med andra ord: ”de där borta”. Är det ett sätt att förenkla verkligheten? Är det rimligt överhuvudtaget att tala om ett lands ledare som om de bara är just en grupp människor?

1986-04-15 GA:

Ingvar Carlssons besök innehåller ett ”dominerande element” som syftar på en ”dragkamp om territorium av principiellt samma slag som pågått mellan **våra** två länder sedan medeltiden, då Svea rikets kungar och riksföreståndare tävlade med Novgorod om makten över land och handel norr om finska viken.”

Intressant med samma beskrivning av Sverige som något ”**vårt**”. Frågan är om beskrivningen av Sverige som något som är ”vårt” är såpass vedertaget under denna tid att det är självklart att man skriver ”**våra** länder” och inte ”Sverige och Ryssland”. Intressant är också att ”våra länder” inbegriper också Ryssland som om budskapet också riktas till ryssar i stil med: ”Ni förstår, våra länder har haft territoriella konflikter sedan medeltiden”.

Frågan är om användandet av orden ”våra länder” möjligen kan så splittring mellan de då ”svenska” och ”ryska” invånarna?

1986-04-14 GT

Ledarsidan i Gotlänningen kan inte heller hålla sig för att tala om ett ”**vi**” i sin ledartext.

”Även om Sverige till ytan är betydligt större än exempelvis Västtyskland och Storbritannien, kan ju ingen hävda att **vi** tillhör stormakterna i Europa.”

När Sveriges gränser kommer på tal så skrivs det till exempel: ”Det gäller **vår** långa gemensamma sjögräns i förening med våra ännu längre gränser mot NATO-länderna Danmark och Norge”.

Och som ett konstaterande om att åsikterna kring ubåtskränkningarna inte är splittrade så skrivs det att ”**ingen** kan naturligtvis folkrättsligt försvara de sovjetiska ubåtskränkningarna”.

Efter en längre del om vikten av handelsrelationer och tidigare besök till Sovjet så konstaterar ledaren att det, trots olika system och vad man tycker om varandra, är nödvändigt att upprätthålla en kontakt. Även om supermakten finns ”innanför **våra** gränser”.

Sammanfattning: I den tidigare genomgången med hjälp av idealtypen kunde det konstateras att samtliga ledarsidor hade en *positiv förväntan* på besöket. Intressant i den här analysen med inriktning på diskurs är att samtliga ledare också betonar tydligt att finns ett ”**vi**” och ett ”**dom**”. Detta är inte nödvändigtvis något negativt men det är intressant att man väljer det sättet att uttrycka sig på. Dessutom kan man jämföra DN:s ”**vår** granne” med GA:s ”**våra** länder”. ”**Vår** granne” har en betydligt mer vänskaplig ton än vad det mer neutrala ”**våra** länder” har.

5.2 Idealtypsanalys av 1986 års ledarsidor kring Tjernobylkatastrofen

Bakgrund:

Tjernobylkatastrofen inträffar i slutet av april då man under ett experiment råkat spränga taket så att radioaktivt material spreds över Europa.

Dagens Nyheter

Syndabocker i Sovjet (1986-05-03)

I ledaren efter katastrofen så finns en ton av *neutralitet* i texten. Den inleder med att konstatera att internationellt sett så ”...ger katastrofen i Tjernobyl ett förlamande hugg mot Sovjets anspråk på att vara inte blott en militär, utan också en industriell supermakt”.

Det förekommer också kritik i form av att man tycker att Sovjet borde sköta situationen bättre. Dessutom finns en slags *positiv förväntan* om att Gorbatjov ska använda katastrofen för att kunna ”tvinga fram rättning i leden” i form av att till exempel göra sig av med Ukrainas kommunistpartis ledare Vladimir Sjtjerbitskij, som dessutom råkar vara en av dem som anses stå i opposition till Gorbatjov. Ledaren menar att det finns ett tillfälle att göra Sjtjerbitskij till syndabock om det nu ska skyllas på en enskild person.

”Denna oformliga, överbemannade statsbyråkrati har visat få tecken på att frivilligt anamma några

som helst effektivitetsreformer.”

Man tar upp att det uppenbarligen tog lång tid innan ledningen i Kreml blev informerad om katastrofens omfattning och skriver att ”Sådan sölighet i katastrofsituationer är oacceptabel inte bara för grannfolk som riskerar att drabbas av radioaktiv strålning, utan också för Moskvaledare som vill bevara sin yttersta auktoritet”.

”Och kommunistpartiledare i Ukraina är sedan många år Vladimir Sjtjerbitskij, en av de två kvarvarande politbyråmedlemmar som anses stå i opposition till Gorbatjov. Om någon enskild hög partiman skall göras till syndabock för katastrofen torde Gorbatjov här ha ett gyllene tillfälle att göra sig av med Sjtjerbitskij.”

Göteborgs-Posten

Kärnkraft kräver kontroll (1986-04-30)

I den här ledaren skrivs det mer om att det är viktigt att kärnkraften kan kontrolleras och kritik framförs mot Sovjets brister i att sköta det hela. Man hänvisar till att energiminister Birgitta Dahl i ett uttalande krävde att ett internationellt varningssystem skulle upprättas och att Sovjet skulle se över sina säkerhetsbestämmelser.

Ledaren skriver:

”Visst vill man gärna tro på en ny och mer ansvarsmedveten syn på de här frågorna från Sovjets sida efter en så allvarlig olycka som den nu inträffade. Men när energiministern säger sig ta detta för givet präglas hennes tal dessvärre nog mer av optimism än realism.”

Ett uttryck för en *negativ förväntan* på att Sovjetunionen skulle vara kapabelt till att lösa problemen.

Ledaren skriver också ”Vi kan inte vänta oss att Sovjet plötsligt förvandlas till ett öppet samhälle. Men vi måste ha rätt att få vissa minimikrav tillgodosedda”.

Avslutningsvis så skriver ledaren om hur Sovjets kärnkraftverk klarar 10 procent av det totala energibehovet och att man förbereder att fördubbla det. Ledaren uttrycker en viss *rädsla* i det att en ”så kraftig utbyggnad angår långt fler än de människor som råkar bo i närheten och som sovjetregimen har ansvar för”.

Gotlands Allehanda

Sovjetiskt haveri (1986-04-30)

Gotlands Allehanda skriver att olyckan i Tjernobyl säger mer om det politiska och ekonomiska systemet i Sovjet än om vilka risker det finns med kärnkraft (GA 1986).

Under ledarens gång påpekar man att ”myndigheterna i Kreml betraktar sina undersåtar som förbrukningsprodukter i strävan efter ekonomisk och politisk makt”. Något som lever kvar sedan 20-talet och därefter tas det upp historiska skeenden som till exempel Kollektiviseringen på 30-talet. Man skriver också att Sovjet tidigare inte har informerat om olyckor och tar upp ett exempel om en kärnkraftsolycka i Ural 1957.

”I Sovjet är det närmast så att en olycka inte anses ha inträffat förrän de politiska maktbärarna bestämmer att så är fallet”.

Ledaren avslutar med att poängtera att det just är det ”diktatoriska politiska systemet” som skapar risker för att människor ska komma till skada och det oavsett om det handlar om kärnkraft eller inte.

Gotlands tidningar

Sovjetolyckan (1986-04-30)

Sammantaget skriver Gotlänningen mer om faran med kärnkraft än att olyckan skedde just i Tjernobyl till skillnad från Gotland Allehanda som betonade riskerna med det politiska och ekonomiska systemet i Sovjet.

”Vad hade hänt om katastrofen inträffat vid det sovjetiska kärnkraft som ligger nära den baltiska kusten, ett kraftverk som är av samma typ som det nu havererade? Hur står vi på Gotland rustade för en sådan händelse?”.

Ingen tydlig åsikt om Sovjet kan hittas, vilket får tolkas som ett uttryck för *neutralitet*.

”Visserligen påstås det att säkerheten vid ryska kärnkraftverk är långt ifrån så god som vid de svenska, men ändå finns det anledning att konstatera att kärnkraften är allt annat än säker”.

Sammanfattning: Betydligt svårare att hitta något som passar in på den värderande skalan. Till viss del kunde en antydning till *rädsla* ses i Göteborgs-Postens oro för utbyggnaden av sovjetiska kärnkraftverk. Annars håller sig majoriteten av texterna mer eller mindre neutrala men med eventuella glirningar mot att Sovjet har ett dåligt politiskt system.

5.2.1 Diskursanalys av Tjernobylkatastrofen

1986-05-03 DN

DN:s ledare om Tjernobylnkatastrofen är såpass fri från värderingar och liknande vilket gör att texten har en väldigt neutral ton. Ledaren frågar sig om Gorbatjov nu möjligtvis kan gå samma öde som Chrustjov till mötes men tar upp att katastrofen i Tjernobyln inte kan skyllas på Kreml utan på de styrande i Ukraina, där just Tjernobyln ligger. Ledaren anser att om någon nu ska göras till en syndabock så har Gorbatjov ett ”gyllene tillfälle” att göra det med Ukrainas starke man Stjtjerbitskij som också är en av de partimän som är kritiska till Gorbatjov.

Att ledaren mer eller mindre ”tipsar” Gorbatjov om att göra så efter en katastrof som Tjernobyln får ses som ett uttryck för en i det närmaste känslökall och slug syn på makt och politik. Skulle en ledare i en dagstidning kunnat göra så om det hade varit en svensk likartad situation? Det kan jag förstås bara spekulera i men med tanke på att avståndet till Sovjet trots allt är ganska långt så kanske det är enklare att på distans redogöra för hur Gorbatjov borde göra med det ena och det andra.

1986-04-30 GP

I GP:s ledare som argumenterar för ett internationellt kontrollorgan som kan informera omgivningen om en kärnkraftsolycka inträffar så skrivs det om ”för allas **vår** säkerhets skull” angående att man måste trycka på Sovjet om att se över sin säkerhet.

Ledaren visar till viss del ett överseende med bristerna hos Sovjet i och med att det skrivs: ”**Vi** kan inte vänta oss att Sovjet plötsligt förvandlas till ett öppet samhälle. Men **vi** måste ha rätt att få vissa minimikrav tillgodosedda.”

Vilka ”**vi**” syftar på framgår inte i texten. I sammanhanget kan det både syfta på ”vi i Sverige” eller ”vi i västvärlden”. Oavsett vad så innebär betoningen på ”**vi**” att ”**dom**”, det vill säga Sovjetunionen, måste skärpa sig. Och ”för allas **vår** säkerhets skull” så kanske det möjligtvis kan tolkas som att ledaren vill få läsarna att känna en större tillhörighet, särskilt när det handlar om något som är ”**vårt**” eller som i det här fallet ”**vår** säkerhet”.

1986-04-30 GA

Ledaren i GA väljer att rikta kritik mot Sovjetunionen som system. Katastrofen bygger mer på det politiska systemet än på kärnkraften i sig. Hur de sovjetiska myndigheterna har hanterat informationen är, enligt ledaren, ett nytt exempel på ”hur olika överheten i **öst** och **väst** ser på

medborgarnas rätt till insyn”.

Sovjetunionen har sedan 20-talet betraktat sina undersåtar som resurser menar ledaren och tar upp hur exempelvis kollektiviseringen under Stalins tid skördade hundratusentals offer. Och detta är något som är ”välkänt för omvärlden”. Och lika känt är det att Kreml, det vill säga ”**dom**”, inte informerar om olyckor och ledaren spär på med att skriva att en olycka är först en olycka när de politiska makthavarna (”**dom**”) bestämmer det.

I en del av ledarens slutkläm så hoppas man att myten om Sovjetunionens riskfria kärnkraft nu har ”**torpederats**”.

Att den har ”torpederats” verkar möjligtvis i sammanhanget vara en vink om de ubåtskränkningarna som man tidigare under året har diskuterat. Alternativt var det ett vedertaget uttryck.

1986-04-30 GT

I Gotlänningens ledarsida så finns ett tydligt ”**vi**” vilket är invånarna på Gotland. Ledaren riktar inte så mycket kritik mot Sovjetunionen utan mer mot kärnkraften i sig och nämner bland annat att Forsmark kunde först veta att det inte var en läcka hos dem när uppgifter från övriga Sverige mätte att det var höga halter av radioaktiv strålning.

I slutet frågar sig ledaren hur ”**vi** på Gotland” står rustade inför en händelse liknande Tjernobyl ifall något av kärnkraften på den baltiska kusten hade havererat. Ledaren frågar sig till och med om ”**vi**” står rustade för en sådan katastrof överhuvudtaget.

Sammanfattning: Sett till utgångspunkten i ett ”**vi** och **dom**”-perspektiv så är det inte lika tydligt som i föregående händelse. Intressant är de olika ”**vi**” som dyker upp. Alltifrån ett ”**vi**” som kan tolkas som Sverige till Gotlänningens tydliga ”**vi** på Gotland”.

Däremot förekommer det en kritik mot Sovjets hantering av katastrofen och som till exempel Gotlands Allehanda gör, så menar man till och med att det är det sovjetiska systemet som främst varit orsaken till haveriet.

Bakgrund till händelserna år 1991

Den 18:e augusti år 1991 genomförs en militärkupp i Sovjetunionen. Sovjetunionens ledare Michail Gorbatsjov var vid denna tid på semester och sattes i husarrest. Kuppmakarna ville återupprätta kommunistpartiets makt och införde undantagstillstånd. Kuppmakarna stötte på motstånd från bland annat ryska republikens president Boris Jeltsin (Johansson 2010, s.1-3).

5.3 Idealtypsanalys av 1991 års ledarsidor.

Dagens Nyheter

Mörkermännens chansning (1991-08-20)

Ledaren spekulerar mycket om hur det hela ska sluta. Den riktar kritik mot dem som kritiserat Gorbatsjov och menar att han ”som ingen annan” skrev historia ”när han rev ned det mesta av det kalla krigets bråte”.

Dock, påpekar ledaren, så har Gorbatsjov velat rädda Sovjet som idé och maktfaktor (DN 1991).

Ledaren frågar sig vad som nu kan tänkas hända. Alltifrån ett nytt kallt krig till om klimatet är i fara och hur det ska gå för de baltiska länderna.

Ledaren konstaterar att ”Världen brukar blott alltför lätt, om än med visst klädsamt obehag, finna sig i nya maktrealiteter”.

Avslutet är en slags förhoppning om att det kommer att lösa sig:

”Michail Gorbatsjovs reformverk har lagts i mörker, men vi måste inte utgå från att deras våldslösning ska bli bestående.”

Sammantaget ger ledaren ett intryck av både *positiv* och *negativ förväntan*.

Göteborgs-Posten

Ett dråpslag för demokratin (1991-08-20)

Ledaren i GP uttrycker en *negativ förväntan* på vad som kan tänkas ske nu efter kuppen. Man tror till exempel inte att några inom militären kommer att opponera sig. Ledaren håller sig samtidigt på en ganska neutral plats när den till exempel konstaterar att de nya makthavarna behöver mer än endast militärens stöd.

Dessutom när Boris Jeltsin kommer på tal antyds en *positiv förväntan* på att det kan gå bra.

Ett uttryck för *misstro* kan tydas när ledaren beskriver hur en av kuppmaakarna lovat att man ska fortsätta gå mot ett marknadsekonomiskt system.

”Janajev har därför snabbt talat om att försöka få fram konsumtionsvaror till butikerna och sänka priserna. Han har också lovat att fortsätta marschen mot marknadsekonomi. Men det löftet klingar oerhört falskt. Hur ska män, som tror på politiska kommandon och centralstyre, kunna leda Sovjetunionen mot marknadsekonomi?”

I slutet av ledaren uttrycks en liten oro för vad som kan tänkas ske med de republiker i Sovjetunionen som vill bli fria. En oro för att inbördeskrig bryter ut nämns i texten.

”Vi vet också att militärledningen har mycket dålig kontroll över de lokala befälhavarna ute i republikerna”.

”De närmsta (sic!) dagarna kommer att bli avgörande”.

Gotlands Allehanda

Gamla gardet avsatte Gorbatsjov: Oro for revolution modell 1917 (1991-08-20)

Signaturen Bo Ture Larsson uttrycker en oro över att militärkuppen är en parallell till maktövertagandet 1917 då Lenin och bolsjevikerna tog över. BTL skriver: ”Historiens mönster riskerar att upprepas” och att det ”kan gå lika illa som förra gången”.

Men BTL uttrycker också att det finns en chans att ”frihetens krafter hävdar sig” men uttrycker sedan en *negativ förväntan* på att det ska ske när han tar upp att det sannolikt finns miljontals människor som är trötta på att friheten de fått är kombinerad med varubrist, arbetslöshet och kriminalitet vilket gör att de då accepterar kuppen eftersom den har utlovat att den ska bringa lag och ordning.

Stadsborna, skriver BTL, har nått ”ganska långt i demokratiskt medvetande” men i slutändan menar han att ”allmänt sett anses de ryska demokraterna svaga, om de möts av en hänsynslös fiende. Nu som 1917.”

I slutet tar BTL upp att kuppmaakarna kan räkna med motstånd i de olika republikerna och konstaterar avslutningsvis att det är militären som står på spel eftersom den är ”den enda kvarvarande spelaren i det gamla systemet i den kommunistiska diktaturen”.

Han målar inte heller upp en helt svart-vit bild av kuppmaakarna. ”De är inga monster. Men inte lär där längre finnas makthavare som uppriktigt beklagar om människor som protesterar i Baltikum eller annorstädes dödas”.

Gotlands tidningar

Gotlands folkblad

Ett bakslag för fred och demokrati (1991-08-20)

Inga större värderingar kan hittas i texten. Närmsta värderingen är *neutralitet* med undantag av

värderande epitet som ”gammeldags stalinister”.

”Att införa ett demokratiskt styrelseskick i ett land är svårt. Kanske kan man säga att det är extra svårt i ett land som som Sovjetunionen. Historiskt sett har det aldrig varit demokrati i det landet.”

”Nu verkar det klart att stormakten Sovjet åter styrs av en grupp gammeldags stalinister”. Avslutas likt de föregående med en spekulatio: ”Frågan är hur länge de kan bromsa den nödvändiga utvecklingen mot ett demokratiskt samhälle”. Vilket kan antyda att det trots allt finns en *positiv förväntan*.

Gotlänningen

Fria val – symbol för demokrati (1991-08-20)

I en debattartikel skriver folkpartisten Bror Lindahl att det gäller att inte förlora hoppet och visa solidaritet med de folk som levt under kommunistiskt förtryck. Han skriver: ”Motståndet lever, kuppen är ett svaghetstecken – inte ett bevis på styrka.”

Bror Lindahl lyfter fram den svenska valrörelsen som en kontrast till den sovjetiska diktaturen. En riktig demokrati förutsätter att den har fria val med olika partier att rösta på.

Sammanfattning: Med tanke på det dramatiska skeendet så uttrycker sig ledarna förvånansvärt neutralt trots deras tydliga ställning mot militärkuppen. I sådant tidigt skede så har mer eller mindre alla texter en spekulativ inställning men också förväntningar där det förekommer både *negativa* och *positiva* inslag.

5.3.1 Diskursanalys av Augustikuppen

1991-08-20 DN:

I texten om ”mörkmännen” som tagit över Sovjet med hjälp av en militärkupp så förekommer det abstrakta ”vi:et” i texten. Ledaren nämner att ”i åratal har **vi** hört om risken för en kupp mot Gorbatsjov. Nu är vi där”.

Senare i texten skrivs det om ”**vårt** stöd” till de baltiska staterna. De baltiska länder klumpas dessutom ihop till att bara vara ”baltarna”. Och för DN:s ledare så är den saken klar ”hos **oss**”.

”Och med Gorbatjov borta borde de stora väststaterna ha svårare att sätta Sovjetsamarbetet före hänsynen till tre små utsatta folk”.

Till sist i slutet så skrivs det, angående att Gorbatjovs reformverk ”lagts i mörker”, att ”vi” inte får anta att kuppen blir bestående.

Lite svårtolkat vad som faktiskt är det första ”vi:et” i texten. Är det ”vi” som invånare i landet eller är det riktat till den DN-prenumerant som läser ledarsidan?

Att balterna behöver ”**vårt** stöd” väcker frågor. Är det ”vårt stöd” i betydelsen av DN:s redaktion eller är det, antagligen, en omskrivning av att ”Sverige behöver stödja de baltiska staterna”.

Sedan vet jag inte om verkligen litauer, ester och letter verkligen kan buntas ihop till att bara bli ”balter” och hur är det med de ryssar som bor där? Att balterna är ”tre små utsatta folk” är intressant i relation till att texten inte nämner något om alla de, för man förmoda, utsatta ryssar och andra folk som lever i Sovjetunionen.

Detsamma gäller det med uttrycket ”hos **oss**”. Vilka ”oss” är det ledaren syftar på? Är det redaktionen eller är det regeringen i Sverige? Känner alla medborgare i Sverige att det är klart att man ska stödja balterna?

1991-08-20 GP

Vilka "vi" som det syftas på i den här ledaren är svårt att tolka då det inte är riktigt tydligt.

Förmodligen syftar det på tidningens reaktion eller visste hela svenska folket att militärledningen i Sovjet hade dålig kontroll över befälhavarna i republiken?

"**Vi** vet också att militärledningen har mycket dålig kontroll över de lokala befälhavarna ute i republikerna"

Ledaren talar om att den sovjetiska allmänhetens "nedärvda skräck" skulle kunna vara en fördel för kuppmaakarna vilket till viss del säger emot det som står tidigare i texten där det nämns att Jeltsin borta i Moskva har lyckats få tusentals människor att stoppa tanks.

1991-08-20 GA

I den här texten finns inget ”vi” och det som möjligtvis hade kunnat vara ett i ”vi i Sverige” eller ”vi i Västeuropa” är istället ett neutralt och mer distanserat ”**omvärlden**”.

Intressant är istället den historiska kopplingen till maktövertagandet i Ryssland år 1917 under Lenin som följdes av inbördeskrig och invasion av länder i väst och Japan.

När Bo Ture Larsson ska beskriva den nu pågående kuppen 1991 så skriver han att den skedde ”stilenligt för kommunister” med ”militärt våld”.

Kuppmakarna får representera ”**de andra**”. ”Risken är också stor att *de* inte lyssnar till varningar utifrån. Makthavare i deras situation brukar inte göra det, oavsett om man sitter i Peking, Belgrad eller Moskva. ”

Att det är stilenligt för kommunister att använda militärt våld får antagligen ses som en konsekvens av den ideologiska hållning BTL håller sig med. Kännetecknande för i princip all beskrivning av människor med annan politisk uppfattning brukar vara att klumpa ihop människor till ett kollektiv. Kan man anta att det på samma sätt skulle vara ”stilenligt” för kommunisterna i Sverige att göra samma sak? Ska man med samma ihopbuntning och eventuellt guilt-by-association-angrepp utgå från att statskuppen i Chile skedde ”stilenligt” av liberaler och konservativa?

Å andra sidan, ska tilläggas, så har olika former av militärt våld i olika sammanhang där människor betecknats som kommunister varit ganska vanligt genom historien. Se bara på exempelvis Kuba, Kina och Kambodja.

1991-08-20 GT (Gotlands folkblad)

Med tanke på ledarens väldigt historiska återblick på hur det har varit tidigare i Ryssland så är det svårt att försöka hitta något som eventuellt bidrar till ”vi och dom”. Fast när ledaren talar om ”stelbent” ekonomi till exempel så får det kanske ses i kontexten av att den rådande hegemonin förespråkar en blandekonomi och därav är planekonomi något väldigt dåligt? Förvisso fungerade antagligen planekonomin dåligt utefter vad man har läst genom åren.

1991-08-20 GT (Gotlänningen)

Bror Lindahls debattartikel som med sitt starka stöd för bland annat de baltiska staterna har förstås för sin argumentation ett stort behov av att framhäva ”vi” i sin text. ”Idag går **våra** tankar till Estland, Lettland och Litauen, liksom till ryssar, ukrainare och alla andra folk som levt under kommunistiskt förtryck”.

”Vi vet att kuppen inte behöver betyda slutet för hoppet om demokrati” skriver han och hänvisar till att militärjuntan i Polen kunde slås tillbaka. Bror Lindahl skriver också att den pågående valrörelsen i Sverige sammanfaller med kuppen och att ”vi får inte låta kuppmakarna i Moskva störa demokratins gång i **vårt** land”. Han menar att den pågående valrörelsen inte bara är olika alternativ man kan rösta på utan också att det är en manifestation för demokrati och frihet. Han fortsätter: ”I den andan ska vi fortsätta **vårt** arbete. I respekt för den demokrati **vi svenskar** vann i början av seklet”.

Detta ”vi:ande” i texten har förstås syftet att på något sätt tilltala de läsare som har en sympati för balterna. Att framhäva ett ”vi” gör förstås att det behövs ett ”**dom**” vilket i den här debattartikel antagligen är militärjuntan och ”**förtryckarna**”.

Sammanfattning 1991: Utöver beståndet av ett ”**vi** och **dom**” i majoriteten av texterna så väljer man också att tala om ”balter” som ska stödjas men som i det här fallet inte är något negativt ”**de andra**” vilket till exempel kuppmakarna är.

5.4 Idealtypsanalys av 1995 års ledarsidor.

Bakgrund till händelserna år 1995

I december år 1994 går rysk militär in i republiken Tjetjenien. Tjetjenien hade under Sovjetunionens upplösning år 1991 förklarat sig självständigt. Ledare för Tjetjenien var då den före detta flyggeneralen Džochar Dudajev. Ryssland ville dock inte låta Tjetjenien vara självständigt med tanke på landets olja och när uppror uppstod i landet så stödde Ryssland det och gick senare in i landet med militär. År 1996 slöt man sedan ett avtal som gav Tjetjenien självstyre. De opinionstexter jag har tittat på är från januari år 1995 när kriget fortfarande pågick.

Dagens Nyheter

Jeltsins ställning på spel. En isolerad president har maktinstrument.. (1995-01-05)

”Fallet Tjetjenien hotar att bli Boris Jeltsins öde” inleder ledarsidan med.

”Kvar står obestridligt att det blodiga fälttåget mot Tjetjenien av praktiskt taget alla har kommit att te sig som en militär katastrof. Man inser att ryssarna av politiska skäl inte har velat sätta in massiv eldkraft mot Groznyj och andra städer.”

Det förekommer spekulationer om hur armén i två olika fall skulle vara en besvärlig partner. En *negativ förväntan* antyds i följande stycke:

”Men kriget har gått därhän att omvärlden känner det nya Ryssland svikta. Från Boris Jeltsin kan man inget gott vänta.”

Göteborgs-Posten

Stoppa övergreppen i Tjetjenien (1995-01-05)

I en debattartikel skriver Jan Persson, talesman för Kommittén för försvar av Rysslands minoriteter att ”Rysslands övergrepp i Tjetjenien måste stoppas omedelbart.”

Det är ett ”blodigt övergepp” som inte kan ”rättfärdigas på något sätt”

Han beskriver historiskt hur nu Ryssland i en eller annan form begått övergrepp mot Tjetjenien.

Sammantaget kan denna debattartikel hamna i kategorin *fientlighet* i det att den tillskriver Ryssland som imperialistiskt.

Gotlands Allehanda

Not: Först den 14:e skrivs det om Tjetjenien och då i en debattartikel. Inte en ledare.

EU för tafatt mot Ryssland (1995-01-14)

I en debattartikel signerad av den dåvarande partiledaren Alf Svensson (kd) menar han att Sverige tillsammans med FN och EU är för tafatta mot Ryssland.

”När Ryssland och den alltmer desperat agerande Boris Jeltsin skickar bombplan och de väldigaste stridsvagnskolonner mot Kaukasus, då riskeras hela den framtida europeiska säkerhetspolitiken.”

Alf Svensson riktar kritik hårt mot de som menar att Tjetjenien är en inre angelägenhet för Ryssland. ”Och den som vänder ryggen mot krigshandlingarna och gömmer sig bakom tal om ”inre angelägenheter” ljuger både för sig själv och andra.

Svensson upprörs av att FN:s generalsekreterare Boutros Boutros-Ghali talat om ”inre angelägenheter”. ”Folkmord är sannerligen inte något som kan betecknas som inre angelägenhet”.

Sammantaget finns i debattartikeln en tydlig *rädsla* och *fientlighet* i det att den europeiska säkerhetspolitiken riskeras och att Ryssland tillskrivs att bedriva folkmord.

Gotlands tidningar

Gotlänningen

Vem styr? (1995-01-09) signerad Ola G Öjefors.

Texten frågar sig vem som styr över kriget i Tjetjenien. Texten ger intrycket att Jeltsin har förlorat kontrollen över armén.

Han spekulerar i och med att militären inte verkar lyda Jeltsin med att skriva: ”Och framför allt – är den ryska militära maktdemonstrationen, att inte lyda sin president, bara en förvarning inför en kommande militärkupp?”.

Han skriver vidare:

”Om inte Jeltsin får ett snabbt grepp om situationen och visar vem som styr, kommer stridigheterna och frihetssträvandena att spridas med en gräsbrands fart över hela Kaukasus och Ryssland kan komma att upplösas i dess minsta beståndsdelar”.

Han fortsätter med sin uttryckta oro och *rädsla*. ”Vad detta skulle innebära med all dess kärnvapen som finns spridd i det stora riket kan man bara spekulera i, men Västvärlden gör klokt i att hoppas att så inte sker”.

Sammanfattning: Klart är att den positiva syn som till exempel GP hade på Jeltsin fyra år tidigare är borta. Förutom fördömandet av kriget finns en oro över vad militären kan ställa till med och att den ryska demokratin verkar vara svag. Från skalan finns *negativ förväntan*, *rädsla* och *fientlighet* representerade. Man får ha i åtanke att detta är reaktioner på ett krig som nyss inletts och ännu pågår.

5.4.1 Diskursanalys av Tjetjenienkriget

1995-01-05 DN

Intressant i ledarsidan om Jeltsins bekymmer med Tjetjenien och militären är att istället för att beskriva aktörerna som ”den ryska militären och de ryska politikerna” så klumpas de rätt och slätt till att bara bli ”**ryssarna**”. Handlar det om en förenkling eller är det uttryck för ett ”**de där borta**”?

Dessutom finns inget ”vi”, ”oss” eller liknande i texten. När det hänvisas till att Sverige har kallat kriget för oacceptabelt så beskrivs det just så. ”Ensamt bland bekymrade västlänningar har Sverige dessbättre kallat kriget oacceptabelt”.

Är det möjligen en konsekvens av att Tjetjenien är längre ifrån Sverige geografiskt sett, tillskillnad då från de baltiska staterna år 1991. Vilket gör att hela konflikten ses med större distans.

1995-01-05 GP

Jan Persson, talesman för kommittén för försvar av Rysslands minoriteter skriver i sin debattartikel ”Stoppa övergreppen i Tjetjenien” att ”Rysslands övergrepp i Tjetjenien måste stoppas omedelbart.”

Intressant i den här texten är att två stycken ”**dom**” finns med fast med olika roller. Ena är tjetjenerna, ett stolt gammalt bergsfolk som ”i det längsta kämpade emot Rysslands imperiebyggande under 1800-talet”. Ryssarna och Ryssland, det som får ses som det andra ”**dom**” i texten framställs endast som imperialister som begår övergrepp. Jan Persson frågar sig i texten varför inte inte ”andra” kan tillämpa den tjeckiske presidenten Vaclav Havels konfliktlösningmodell (antagligen görs en parallell till splittringen av Tjeckoslovakien).

1995-01-14 GA

I Alf Svenssons debattartikel på ledarplats så gör han en koppling från situationen i Tjetjenien till det som skedde i forna Jugoslavien då serberna mobiliserade och ”världen visste att ledaren i Belgrad var beredd att nyttja våld”.

I texten klumpas också Rysslands ledare och militärer till att endast bli just ”Ryssland”. Under julhelgen år 1994, stod det klart enligt Svensson att ”Ryssland gjorde sig berett att knäcka Tjetjenien”.

Intressant i den här texten är också att tjetjenerna i Kaukasus har fått epitetet muslimer. Är det glasklara fakta att alla tjetjener i Kaukasus är muslimer? Och varför ska de just buntas ihop av sin religion?

Eftersom Alf Svensson är kritisk till hur Sverige (läs: antagligen regeringen) behandlar frågan så finns inget ”vi” som i betydelsen ”vi i Sverige” utan det ”**vi**” som förekommer betonar istället ”**vi** som kristdemokrater”.

1995-01-09 GT (Gotlänningen)

I Ola G Öjefors ledare ”Vem styr” så sticker den ut bland de tidigare texterna genom att inte benämna Ryssland, ryssar eller liknande som ”**de andra**”. Snarare får hela händelseutvecklingen sättas på Boris Jeltsins axlar som måste se till att visa vem som bestämmer. Om Jeltsin inte gör det så kommer, enligt Öjefors, konflikten att sprida sig över resten av Kaukasus och oroar sig över alla

de kärnvapen som finns inom landet. Han betonar att det bara går att spekulera i men ”Västvärlden gör klokt i att hoppas att så inte sker”. Därefter kommer ett ”vi” i texten: ”Vi har redan sett vad den upplösning som redan skett medfört i smugglande av radioaktivt material, bland annat”. Öjefors avslutar med att skriva att ”Jeltsin måste handla – och det nu”.

Sammanfattning 1995: Ryssland är en gång ”**de andra**” men det är också till viss del tjetjenerna som i till exempel Jan Perssons debattartikel. Överhuvudtaget förekommer det flera ”dom” som i muslimer, tjetjener, ryssar och Jeltsin.

5.5 Idealtypsanalys av 2008 års ledarsidor.

Bakgrund till händelserna år 2008

I augusti år 2008 gick rysk militär in i Sydossetien och Georgien. Tidigare hade Georgien gått in med militär i Sydossetien och bland annat lyckats döda ryska fredsbevarande trupper. Detta gjorde att rysk militär gick in i Georgien och efter fem dagars strider utlystes en vapenvila. Den ryska interventionen kom i västvärlden att ses som en aggression och fördömdes. (Nilsonne 2011, s.5).

Dagens Nyheter

Ryssland vässar klorna (2008-08-09)

Ledaren håller sig på en ganska *neutral* nivå där den hänvisar till bakgrunden till konflikten men samtidigt får ett uttalande från en Vladimir Socor från tankesmedjan Jamestown ett utrymme i texten där det sägs att:

”Precis som under tidigare år gör Moskva bedömningen att augusti är en gynnsam månad för att iscensätta militär-incidenter i Georgien, medan europeiska befattningshavare är på semester.”

Utrikesminister Carl Bildt, skriver ledaren, är tydligen inne på samma spår.

Därefter skriver ledaren om att Georgiens president Michail Saakasjvili har sedan sitt tillträde fått två rysstödda republiker ”på halsen” och att den andra republiken, Abchazien ” har under de senaste månaderna närmat sig krigsranden”.

I avslutet på ledaren så riktas kritik mot EU för sitt förhållningssätt till Ryssland. Man menar att strategin verkar vara att till varje pris inte reta upp ”den ryska björnen”.

Från sista stycket:

”En relation baserad på konfrontationsskräck är varken hälsosam eller hållbar i längden. Även Rysslands militära övervåld måste fördömas, dess geopolitiska glupskhet kritiseras. Risken är nämligen överhängande att vi snart kommer att få se samma scenario i rysstödda Abchazien, som i går hotade Georgien med en andra front. ”

I början framhålls att det krävs en relation till Ryssland men att det inte ska vara baserad på konfrontationsskräck.

När ledaren skriver att Rysslands ”militära övervåld måste fördömas” så kan man klart se ett uttryck för en viss *fientlighet* gentemot Ryssland som också anses ha en ”geopolitisk glupskhet”. Dessutom finns en *rädsla* i det att ledaren spekulerar kring att nuvarande scenario kan utspela sig i Abchazien.

Göteborgs-Posten

Farlig och tragisk konflikt (2008-08-10)

”Militär aggression måste ersättas med förhandlingar och samtal i Georgien” inleder ledaren med och menar att en förutsättning för det är att Ryssland upphör med sina aktioner på georgiskt område.

Ledaren påpekar att i och med Georgiens geografiska läge, landet gränsar till Ryssland och har stora oljetransporter, är det viktigt att inte konflikten växer och blir mer global.

Ledaren tycker att ryska stridsvagnar som rullar över länders gränser väcker ”obehagliga associationer” och tar upp hur Sovjetunionen tidigare kväste motstånd från människor i de så kallade satellitstaterna, men att det nu istället handlar om en återupprättad militär som kännetecknas av en allt mer ”märkbar och aggressiv nationalism”.

Att den ryska interventionen väcker ”obehagliga associationer” hos ledaren kan möjligtvis vara ett uttryck för en viss *rädsla* då associationerna handlar om att Ryssland (dåvarande Sovjetunionen) gått in med militär i andra länder och att de för närvarande inte drar sig för att göra det i dagsläget.

Ledaren går därefter in i ett läge av *neutralitet* då man skriver att det inte går att fördela skuldbördan ensidigt i de flesta konflikter.

Dessutom senare i texten så sägs det att det vilar ett ”tungt ansvar” på Georgien då det var deras militära offensiv som startade kriget.

Ledaren tar upp om hur George W Bush tidigare under året hade försökt få in Ukraina och Georgien som medlemsländer in i NATO men att Frankrike och Tyskland hade satt stopp för det och ledaren menar att med händelseförloppet som facit i hand så visar det på att Georgien inte är moget

för ett medlemskap i NATO.

Ledaren väljer att avsluta med att hoppas på att EU kan lösa den pågående konflikten.

Gotlands Allehanda

Georgiens farhågor bekräftade (2008-08-09). Signerad Adam Nelvin.

Adam Nelvins text uttrycker *neutralitet* i princip genomgående i hela texten. Den belyser att det finns västerländska intressen i Georgien med tanke på dess resurser och geografiska läge. Därav tycks Nelvin ana drag av ett kallt krig.

”En global dragkamp mellan öst och väst kommer till uttryck inom ramen för en regional konflikt.”

Gotlands tidningar

Gotlänningen

Georgien – stormaktspolitik och frihetskamp (2008-08-14)

I den här ledaren, signerad av Pär Granstedt, så frågar han sig om Putin försöker återerövra det som gick förlorat vid Sovjetunionens sammanbrott precis så som Stalin försökte återerövra delar som gått förlorade när Tsarryssland föll.

Pär Granstedt tar upp historiken kring alla utbrytarrepubliker som uppstod efter Sovjets fall. Vissa fick vara fria medan andra inte fick vara det. Som exempel tar Pär Granstedt upp Tjetjenien som det ”allvarligaste fallet”.

Han tar upp att i nuläget så är det Sydossetien och Abchazien som vill vara självständiga men att Georgien, som annars är angeläget om sin egen självständighet, inte är det mot Abchazien och Sydossetien.

Granstedt tar sedan upp att Ryssland, som annars inte stödjer separatister inom sitt eget land, stödjer just de två republikerna. Det är en del av ett maktspel eftersom Georgien knutit sig an till väst.

Granstedt väljer att avsluta med:

”Ja, visst försöker Putin återställa så mycket som möjligt av det maktområde som tsarerna och Sovjet hade, även om förutsättningarna är annorlunda. Och nu vet vi alla att Kreml inte drar sig för att anfälla suveräna stater om man anser det behövt och geopolitiskt möjligt. Det ingår i Putins uppfattning om hur man sätter sig i respekt. Och när allt kommer omkring - så verkar också USA president, George W. Bush, tänka.”

Och sammantaget får texten tolkas som ett uttryck för *neutralitet*.

Sammanfattning: I ett sådant kort skede av kriget så är det nog inte så konstigt att de flesta ledarsidorna väljer att ta upp främst bakgrunden till konflikten och att det då naturligt kanske ter sig att ledarna är mer *neutrala*. Främst i DN och GP finns vad som tydligast känns som antingen *fientlighet* eller *rädsla* medan de gotländska tidningarna är betydligt mer neutrala och belyser det maktspel som pågår.

5.5.1 Diskursanalys av Georgienkrisen

2008-08-09 DN

I DN:s ledare kommer ,det allmänt vedertagna, begreppet ”**den ryska björnen**” in i bilden. Uttrycket har en historia långt bakom sig som just en illustration på det farliga och aggressiva Ryssland.

Att ledaren väljer att använda sig av det får väl ses som en del av den ryssfientliga diskursen i samhället och också ett sätt att kanske göra sig lustig. Med den rysskräck som funnits i landet under flera år så är det också, får man anta, mer acceptabelt att bunta ihop ett helt land till att bli en björn.

Till sist i ledaren kommer ett ”**vi**”. ”Risken är nämligen överhängande att **vi** snart kommer att få se samma scenario i rysstödda Abchazien, som i går hotade Georgien med en andra front. ”

Frågan är som alltid vilket ”vi” syftar på. I det här sammanhanget kanske det är mer det ”vi” som är betraktare av konflikten.

2008-08-10 GP

GP:s ledare menar att förhandlingar måste ske snarast. En förutsättning är att Ryssland drar tillbaka sina trupper. Ledaren skriver att ryska stridsvagnar som åker över andra länders gränser väcker ”obehagliga associationer” och hänvisar underförstått till händelser som Ungern 1956 och Praginvasionen 1968. Tillskillnad från då så handlar det istället om en upprättad rysk militär med en ”aggressiv nationalism”. Att göra den associationen till två väldigt olika händelser och fenomen känns lite väl i överkant. Verkar som att syftet har varit att väcka associationer till det gamla Sovjetväldet som inte hyste skrupler att slå ned uppror gjorda av demokratiskt sinnade människor.

Annars är texten i regel neutral i det att den till exempel också påpekar att Georgien tillsynes är för omoget för att kunna vara med i en allians som NATO och att det var Georgiens militära offensiv som ledde till kriget. Utöver den lite väl krystade jämförelsen med Praginvasionen 1968 så är texten annars såpass neutral och saklig att det är svårt att hitta några större språkliga egenheter.

2008-08-09 GA

Ledaren i Gotlands Allehanda är såpass neutralt och faktabaserad att det inte går att urskilja några större språkliga egenheter som skulle kunna tolkas som det ena eller andra. Därför är det intressant att texten är såpass neutralt och kall som den är.

Inget av länderna ”gott” eller ”ont”. Det verkar som att texten har skrivits mest för att förklara skeendet för en läsare som inte läst på om konflikten vilket gör att helheten är väldigt öppen och skriver inte ut något tydligt ställningstagande.

2008-08-14 GT (Gotlänningen)

(Pär Granstedts ledare frågar sig om Putin verkar göra så som Stalin gjorde en gång i tiden: återerövra gamla delar av ett tidigare imperium. Därefter följer en historisk bakgrund kring hela konflikten.)

Båda länderna får underförstådd kritik i det att Granstedt nämner till exempel att Ryssland plötsligt verkar bry sig om separatister (tillskillnad då från hur Ryssland agerar mot Tjetjenien) och att Georgien, ett land som håller hårt på sin självständighet, inte låter Sydossetien och Abchazien vara självständiga.

Annars så håller ledaren en neutral ton som framhåller att det som pågår är ett maktspel mellan främst Ryssland och USA.

Intressant är också slutet i texten där Granstedt väljer att konstatera att ”ja, visst försöker Putin återställa så mycket som möjligt av det maktområde som tsarerna och Sovjet hade, även om förutsättningarna är annorlunda”.

Och till sist i avslutningen så skrivs det dit ett ”vi” som nu vet att Kreml inte drar sig för att anfälla suveräna stater ”om man anser det behövt och geopolitiskt möjligt”. Det ingår tydligen i Putins uppfattning om hur man får respekt. Som grädde på moset för att göra texten lite mer neutral så

skriver Granstedt att så verkar även George W Bush tänka.

Sammanfattning 2008: Som det konstaterades i sammanfattningen av analysen efter idealtypen så är de flesta ledare i regel neutrala och de talar hellre om bakgrunden till konflikten än att de har några större åsiktsyttringar i frågan förutom att de vill att kriget ska ta slut. Ett stort undantag är DN som både skriver att Rysslands ”geopolitiska glupskhets” måste fördömas och benämningen av Ryssland som **den ryska björnen** vilket får ses som ett uttryck för ”**de andra**”.

5.6 Skillnader och likheter mellan tidningarna

Besöket

Sammantaget för texterna inför Ingvar Carlssons besök är att en majoritet har mer eller mindre uttryckt en *positiv förväntan* på besöket och också vikten av att ha en relation till landet. DN sticker ut lite grann med att uttrycka en *rädsla* om att socialdemokratiska partier är en särskild måltavla för sovjetisk propaganda. Gotlänningen sticker ut genom att tydligt uttrycka en *negativ förväntan* på att samtalen kring till exempel ubåtarna skulle leda till något resultat.

Gemensamt för samtliga texter är också användandet av varianter på pronomenet ”**vi**” och det är inte heller särskilt tydligt vad det syftar på. Förmodligen har det varit i syftet att inkludera läsaren och styra i riktningen till att känna en samhörighet.

Tydligaste uttrycket för ”**de andra**” gör GP:s ledare när den väljer att klumpa ihop Sovjetunionens ledning till att bli ”**ryssarna**”.

Tjernobykatasstrofen

Sammantaget gällande katastrofen i Tjernobyl så är Gotlänningen och DN mest neutrala medan GP uttrycker en *negativ förväntan* och GA, som har varit svår att kategorisera utefter idealtypen ändå har en kritisk ton i det att den menar att det är systemet i Sovjet som är problemet och inte kärnkraften i sig.

Gotlänningens ledare är intressant i sammanhanget eftersom den tar upp den sårbarhet som man upplever sig ha på Gotland gentemot Sovjetunionen och att den också tar ställning om att oavsett om säkerheten var dålig i Tjernobyl så är kärnkraften i sig något dåligt och osäkert. Till skillnad från GA som påpekar att det är främst det ekonomiska och politiska systemets fel.

Det ”**vi**” som var företrädesvis tydligt i samband med Ingvar Carlssons besök är inte lika påtagligt

förutom att GP talar om ”**vår** säkerhet”. GA har inget ”vi” men däremot ett ”**de andra**” när ledaren skriver om ”**myndigheterna**”. Gotlänningen sticker ut ytterligare med att tydligt skriva att det handlar om ”vi på Gotland”.

Augustikuppen

I ett så dramatiskt skede som Augustikuppen så är det nog naturligt att några av texterna är försiktiga med att dra några tydliga slutsatser vilket gör att det främst är spekulationer som dominerar. GA och GP sticker ut med att ha en *negativ förväntan* på framtiden, särskilt GA som drar en parallell till bolsjevikernas maktövertagande år 1917.

Den enda texten som klart har en *positiv förväntan* på framtiden är en debattartikel i Gotlänningen som menar att kuppen är ett svaghetstecken.

Om de flesta texter är spekulativa och försiktiga gällande framtiden och Gorbatsjovs öde är de desto tydligare med att ”vi” måste fortsätta stödja de baltiska staterna. Debattartikeln i Gotlänningen sticker ut mest med att benämna ”de andra” som ”**förtryckarna**”.

Tjetjenien

Sammantaget för dagstidningarnas texter gällande kriget i Tjetjenien så är det ingen som har någon som helst *positiv förväntan* eller dylikt i frågan. Samtliga uttrycker antingen en *negativ förväntan*, *fientlighet* eller *rädsla*. Mest försiktig och förhållandevis neutral utöver lite *rädsla* är Gotlänningens ledare som också tydligast pekar på att det är Jeltsin som det handlar om. Resten av texterna är betydligt mer generaliserande och låter den ryska ledningen och militären klumpas ihop till att bli ”**ryssarna**” eller ”**Ryssland**”. Dessutom gör texterna i GP och GA också generaliseringar kring de folk som de vill försvara vilket gör att det blir två olika ”**dom**”. Det ”vi” som förekommer är Alf Svensson ”vi som kristdemokrater” och Öjefors ledare där han skriver: ”**Vi** har redan sett...”

Georgienkrisen

GP, GA och GT:s ledartexter om Georgienkrisen är *neutrala* förutom DN:s ledare som tydligt uttrycker en *fientlighet*. DN:s ledare har till viss del en *neutralitet* i sig men sticker dock ut senare genom att göra Ryssland till ”**de andra**” med att Ryssland får bli ”**den ryska björnen**” och att man ska fördöma ”dess glupskhet” vilket gör att det är den enda tidningen från som tydligt både har ”vi och **dom**”.

Båda tidningarna från Gotland nämner också att det hela verkar vara en del av ett maktspel med rötter från kalla krigets dagar och är också mest *neutrala* vilket gör det svårt att hitta något om ”vi och **dom**”. GP:s ledare sticker ut lite grann från sin *neutralitet* när den gör kopplingar till, vad man

får anta, Sovjets invasioner i Ungern 1956 och Tjeckoslovakien 1968.

6. Slutsatser och diskussion

Frågeställningarna jag hade för det här arbetet var:

Hur ser den ryssfientliga diskursen ut under samtliga årtal?

Har den förändrats, om ja, hur har den förändrats?

Hur skriver opinionstexterna om Ryssland?

Hur befäster opinionstexterna föreställningen om ”vi och dom”?

Vissa opinionstexter i det urval som gjorts vill gärna dra historiska paralleller till Rysslands dramatiska historia eller till de krig som Sverige och Ryssland har haft mot varandra. Resultatet av idealtypsanalysen visar att den ryssfientliga diskursen har *nyanser*. Den ryssfientlighet som Nilsson och Nilsson skrivit är inte så enkel. Med hjälp av den idealtyp som konstruerats har jag kunnat fånga upp de eventuella nyanser som förekommit. Med hjälp av idealtypen så kan man utifrån urvalet konstatera att de uttryck som förekommit i regel mest har varit *negativ förväntan* och *neutralitet*. Uttrycket för *fientlighet* har bara kunnat noteras i tre texter.

Hur opinionstexterna skriver om Ryssland varierar från tidning till tidning och från händelse till händelse. Beroende på vad som har hänt så är antingen Ryssland i till exempel DN:s fall ”vår granne” som man ska ha relationer med eller så är det ett land vars ”geopolitiska glupskheter” ska fördömas. Vilket sammantaget kan sägas att opinionstexterna i det här urvalet, beroende på årtal, skriver varierat men ofta nyanserat.

Utifrån den diskursanalys jag har gjort så anser jag att en del av opinionstexterna genomgående befäster föreställningen om ett ”vi” och ett ”dom”. Det har helt enkelt varit så att man tydligt har valt att skriva till exempel ”vi”, ”oss” och ”vårt” medan de andra som är ”dom” har skrivits om exempelvis till ”Ryssland”, ”ryssarna”, ”förtryckarna” och ”den ryska björnen”. De tidningar som använt sig av ”ryssarna” för att beskriva ”dom” har varit GP och DN. De två tidningar som geografiskt befinner sig längre bort från Ryssland än de gotländska tidningarna.

Att idealtypen är ett förhållandevis bra verktyg för att kategorisera texterna råder ingen tvekan om saken trots en del brister, särskilt i början av det här arbetet när jag utgick från samma idealtyp som Nilsson hade skapat. Däremot är idealtypen trots allt ett sätt att förenkla verkligheten, att dra några

nyanserade generella slutsatser är inte möjligt.

Utifrån det urval jag har valt att undersöka så måste det understrykas att det inte går att dra några större generella slutsatser av det här arbetet. Däremot kan det förhoppningsvis bidra en liten del till forskningen kring rysskräcken i Sverige och relationerna med Ryssland. Och bidra till att nyansera bilden av den rysskräck som Nilsson (1990) och Nilsson (2012) visat på.

Att med avstamp i diskursteori och diskursanalys analysera texterna har också varit givande, särskilt med utgångspunkten i att hitta formuleringar som synliggör ett ”vi och dom”-tänkande. Dessutom om man enligt Fairclough utgår ifrån att diskurser upprätthåller hegemonier så kan det utronas att det genomgående har bevästs att Ryssland är en del av ”de andra” mot ”oss” här i Sverige, västvärlden eller vad det nu kan vara. Även om det har varit positiva förväntningar eller en vilja till *relationsskapande* som till exempel under Ingvar Carlssons besök 1986 så har det likväl ändå handlat om ett ”vi” mot ”de andra”. Det är klart, hade man tittat på opinionstexter som hade handlat om Ryssland i ett annat sammanhang hade det kanske varit andra ord och formuleringar som kommit fram.

Om man ska återknyta till Nilssons bok om rysskräcken i Sverige så har tydligast kopplingar till historien gjorts av till exempel DN när man under Georgienkrisen väljer att tala om den ”ryska björnen”. GA:s ledare om Augustikuppen där man gör en återkoppling till bolsjevikernas kupp kan förmodligen i sammanhanget ses som en del av den bolsjevikskräck som tog över den traditionella rysskräcken. Detta är dock bara spekulationer men i sammanhanget och utifrån exempelvis Nilssons bok så är det enligt mig inte helt taget ur luften.

Som förslag på framtida arbeten så skulle det vara intressant med en kvantitativ undersökning där man utefter ett kodschema kan räkna vilken typ av ord som förekommer mest frekvent i opinionstexter om Sovjet eller Ryssland samt att utvidga en sådan studie också till nyhetsartiklar. Dessutom kan man tala med författarna till de olika opinionstexterna och reportrarna som skrivit artiklarna.

Källförteckning

Bergström Göran, Boréus Kristina, *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* tredje upplagan, Studentlitteratur AB, Lund 2012

Esaisson Peter, Gilljam Mikael, Oscarsson Henrik, Wängnerud Lena, *Metodpraktikan* fjärde

upplagan, Norstedts juridik, Vällingby 2012

Johansson Elisabeth (2010). *Gorbatjov ur ledarsidors synpunkt – en undersökning om 10 svenska dagstidningars ledarsidor ändrar åsikt om Gorbatjov före, under samt efter Augustikuppen 1991.* (Kandidatuppsats). Högskolan på Gotland. Institutionen för Historia.

Nilsson Carl (2011). *Ryssland i Svenska media under Georgienkrisen.* (Självständigt arbete krigsvetenskap 15 hp). Försvarshögskolan.

Nilsson Sture, *Ryss-skräcken i Sverige – Fördomar och verklighet*, Samspråks förlag AB, Örebro 1990

Nord Lars, *Vår tids ledare – en studie av den svenska dagspressens politiska opinionsbildning*, Carlsson Bokförlag, Bjärnum 2001

Tidningstexter som undersökts

Resan till Moskva. (1986, 13 april). *Dagens Nyheter*, s.2

Carlsson i Österled. (1986, 14 april). *Göteborgs-Posten*, s.2

Jonsson, Stig. (1986, 14 april). Carlsson på kalas hos store grannen. *Gotlänningen, Gotlands tidningar*, s.

Larsson, Bo Ture. (1986, 15 april). Det handlar om Gotland! *Gotlands Allehanda*, s.4

Kärnkraft kräver kontroll. (1986, 30 april). *Göteborgs-Posten*, s.2

Sovjetiskt haveri. (1986, 30 april). *Gotlands Allehanda*, s.4

Sovjetolyckan. (1986, 30 april). *Gotlänningen, Gotlands Tidningar*, s.

Syndabocker i Sovjet. (1986, 3 maj). *Dagens Nyheter*, s.2

Mörkermännens chansning. (1991, 20 augusti). *Dagens Nyheter*, s.2

Ett dråpslag mot demokratin. (1991, 20 augusti). *Göteborgs-Posten*, s.2

Larsson, Bo Ture. (1991, 20 augusti). Gamla gardet avsatte Gorbatjov: Oro för revolution modell 1917. *Gotlands Allehanda*, s.xx

Ett bakslag för fred och demokrati. (1991, 20 augusti). *Gotlands folkblad, Gotlands tidningar*, s.

Lindahl, Bror. (1991, 20 augusti). Fria val – symbol för demokrati. *Gotlänningen, Gotlands tidningar*, s.

Jeltsins ställning på spel – En isolerad president har maktinstrument kvar men riskerar tappa allt. (1995, 5 januari). *Dagens Nyheter*, s.2

Persson, Jan. (1995, 5 januari). Stoppa övergreppen i Tjetjenien. *Göteborgs-Posten*, s.2

Öjefors, Ola G. (1995, 9 januari). Vem styr?. *Gotlänningen, Gotlands tidningar*, s.

Svensson, Alf. (1995, 14 januari). EU för tafatt mot Ryssland. *Gotlands Allehanda*, s.

Ryssland vässar klorna. (2008, 9 augusti). *Dagens Nyheter*, s.2

Nelvin, Adam. (2008, 9 augusti). Georgiens farhågor bekräftade. *Gotlands Allehanda*, s.2

Farlig och tragisk konflikt. (2008 10 augusti). *Göteborgs-Posten*, s.2

Granstedt, Pär (2008, 14 augusti). Georgien – stormaktspolitik och frihetskamp. *Gotlands tidningar*, s.11

BILAGA

År 1986. Gorbatsjov, Afghanistan, Tjernobyl, samvetsfångar.

Dagens Nyheters ledarsidor:

Vet svenska folket om det här? (1986-01-20)
Sovjetrepubliken Sverige (1986-01-21)
Jag sover gott om natten (1986-01-28)
Förtroendet börjar vackla (1986-31-1)
Sovjetiskt spioneri naturligt (1986-02-05)
Sverige går på tvären (1986-02-10)
Gorbatsjov mot Sacharov (1986-02-11)
Nya sovjetiska stilen när nedrustning förklaras (1986-02-13)
Lyssna på officerarna! (1986-02-14)
Gorbatsjov väntar på svar (1986-02-17)

Resan till Moskva (1986-04-13)
Synbarligen lyckat besök (1986-04-18)
Gorbatsjovs senaste (1986-04-20)

Syndabocker i Sovjet (1986-05-03)
Afghanskt marionettskifte (1986-05-06)
Humanitära skäl (1986-05-07)
Tjernobyl prov för Gorbatsjov (1986-05-09)
Gorbatsjov bryter tystnaden (1986-05-16)

Göteborgspostens ledarsidor:

Även USA ut ur Afghanistan (1986-01-03)
Dåd åt kålsuparteorin! (1986-01-07)
Förtrycket inget misstag ej heller.. (1986-01-07)
Sovjets kärnvapengiv (1986-01-24) ???
Minns baltutlämningen i dagens flyktingpolitik (1986-01-24)
Neutraliteten kräver stärkt försvar (1986-02-03)
Ofri i sitt land (1986-02-10)
Sjtjaranskij fri (1986-02-12)
Gorbatsjovs stora stund (1986-02-21)
Säker i sadeln (1986-02-27)
Carlsson i österled (1986-04-14)
Orimlig situation för judar i Sovjet (1986-04-16)
Kontakt – ej friktion (1986-04-18)
Låt judar få lämna Sovjet (1986-04-28)

Kärnkraft kräver kontroll (1986-04-30)
Kärnkraftens hotbild (1986-05-07)
Marionett byts ut (1986-05-07)
Kräv att samvetsfångar i Sovjet blir frigivna (1986-05-07)

Gotland Allehandas ledarsidor:

Acceptera aldrig u-båtskränkningar! (1986-02-01)
Palme kan bli luddig i tal om krigsriskerna (1986-01-14)
Gotlands militära roll (1986-01-21)
Tragiskt 40-årsminne (1986-01-22)

Baltutlämningen – min far var med! (1986-01-24)
40 år... (1986-01-25)
30 år sen Stalin avslöjades (1986-02-19)
Mittlinjen (1986-02-20)

”Ingvar Carlsson reser idag österut. Tillskillnad från Karl XII i fredligt syfte!” (1986-04-14)
Det handlar om Gotland! (1986-04-15)
Sovjetiskt haveri (1986-04-30)
Sovjets radioaktiva vindar ändrar världsklimatet (1986-05-09)

Gotland tidningars ledarsidor:

Resultatslöst toppmöte mellan USA och Sovjet (1986-01-07)
Hotet från ubåtarna finns fortfarande kvar (1986-01-28)
Zongränsen i östersjön och gemensam säkerhet (1986-02-14)
Fram och tillbaka om grå-zons-lösning (1986-02-17)
Den nya svenska utrikespolitiken (1986-02-17)
Hot mot småstaterna (1986-02-19)
Nya zonförhandlingar (1986-02-20)
Förhandlingstaktik om zon och trafik (1986-02-22)
Underblåser rysshät (1986-02-25)
Nödvändig enighet i zonfrågan (1986-02-25)

Carlsson på kalas hos store grannen (1986-04-14)
Sovjetolyckan (1986-04-30)
Nyhetsvärdering i öst och väst (1986-05-12)

År 1991 (valår). Augustikuppen

Dagens Nyheters ledarsidor:

Galaföreställning i Moskva (1991-08-02)
Mörkermännens chansning (1991-08-20)
Nycander, Svante (1991-08-20). Michail Gorbatjov – en verklig revolutionär
Ödesdygn i kuppens Sovjet (1991-08-21)
Jeltsin och folket segrar (1991-08-22)
Santesson, Olof (1991-08-23). Gorbatjovs dag – och Jeltsins Gorbatjov bland spillrorna (1991-08-25) Redo för balterna (1991-08-26)
Santesson, Olof (1991-08-29). Sovjetforskare råder och varnar
Gorbatjov stretar emot (1991-08-30)
Gorbatjov måste ge vika (1991-12-10)
Gott ryskt kärnvapenuppsåt (1991-12-17)
Nära slutet på Sovjethistorien (1991-12-19)
OSS i alla fall bättre än SOS (1991-12-24)
Hans vision räckte ej till (1991-12-27)

Göteborgspostens ledarsidor:

Ett dråpslag för demokratin (1991-08-20)
Jeltsin – en vinnare? (1991-08-21)
En seger för demokratin (1991-08-22)
Gorbatjov lär av misstagen (1991-08-23)
Falck, Jonathan (1991-08-24), Radarparet som spricker
74 förspilda år i Sovjet (1991-08-26)
Bitter dragkamp i unionsdramat (1991-08-30)

Klockan klämtar för Sovjetväldet (1991-09-02)
Svår väg för nytt Sovjet (1991-09-06)
Gorbatjovs roll utspelad (1991-12-14)
Sovjetimperiet gravsätts (1991-12-19)
Ett samvälde med förhinder (1991-12-22)
1992 – orons och oredans år (1991-12-31)

Gotland Allehandas ledarsidor:

Gamla gardet avsatte Gorbatjov: Oro for revolution modell 1917 (1991-08-20)
Reaktioner på en kupp (1991-08-21)
Kremls klockor ringer för frihet (1991-08-22)
Sifo spår ickesocialistisk majoriet: Revolutionen och vårt val (1991-08-26)
Vilken sorts hjälp till rika Ryssland? (1991-08-29)

Gotlands tidningarnas ledarsidor:

Ett bakslag för fred och demokrati (1991-08-20)
Fria val – symbol för demokrati (1991-08-20)
Hårdför trojka tar över Kreml (1991-08-21)
Bräcklig värld (1991-08-21)
Liberaliseringen fortsätter (1991-08-22)
Folkets seger över juntans tanks (1991-08-23)
Bakåt blir framåt (1991-08-23)
Henrys Stolpskott: Hopplösa militärer (1991-08-24)
Jeltsin dikterar villkoren (1991-08-24)

År 1995. Jeltsin och kriget i Tjetjenien.

Dagens Nyheters ledarsidor:

En chans till dämpat våld. Vapenvila i Bosnien kan rädda liv.. (1995-01-03)
Jeltsins ställning på spel. En isolerad president har maktinstrument.. (1995-01-05)
Rasande ryssar vänder sig mot Jeltsin (1995-01-08)
Hjälpinsatser (1995-01-14)
Rysk TV lever farligt (1995-01-15)
Aldrig ge upp om Ryssland. Önsketänkande duger inte.. (1995-01-15)
Ansvaret för ryska blodbadet. Jeltsin låtsas ha vunnit.. (1995-01-22)
Jeltsins finger på avtryckaren. Missillarmet reser nya.. (1995-01-28)

Göteborgspostens ledarsidor:

Tjetjenien orkar ekonomisk kollaps? En djup rysk depression... (1995-01-04)
Kritiken mot Jeltsin växer (1995-01-04)
Stoppa övergreppen i Tjetjenien (1995-01-05)
Jeltsins ställning osäker (1995-01-08)
Bara två timmars vapenvila (1995-01-11)
Jeltsins fall (1995-01-11)
Vittrande teori (1995-01-18)

Gotlands tidningars ledarsidor:

Vem styr? (1995-01-09)
Föredöme (1995-01-19)

Gotland Allehandas ledarsidor:

Bo Ture Larsson. Så minns vi det utrikespolitiska året (1995-01-02)
EU för tafatt mot Ryssland (1995-01-14)
Är en militärregim det minst onda för Ryssland? (1995-01-16)
Jeltsin kan ostraffat bryta mot grundlagen (1995-01-31)

År 2008. Ryssland, Putin och Medvedev, Georgienkrisen.

Dagens Nyheters ledarsidor:

Ryssland vässar klorna (2008-08-09)
Tillbaka till USSR (2008-08-12)
Putins lerböjor (2008-09-14)

Göteborgspostens ledarsidor:

Farlig och tragisk konflikt (2008-08-10)
Nya realiteter också för oss (2008-08-27)
Efte Georgien, vadå? (2008-08-28)

Gotland Allehandas ledarsidor:

Georgiens farhågor bekräftade (2008-08-09)
Hur kul är det nu med rysk gas? (2008-08-12)
Kaukasiska moln över Östersjön (2008-08-13)
Sanningen om försvaret (2008-08-14)
När Kreml sätter gränser (2008-08-15)
Visa solidaritet med Georgien (2008-08-20)
Gåtan i Kreml – och i Vita huset (2008-08-22)
Tyskland och dess ryska historia (2008-08-28)

Gotlands tidningars ledarsidor:

Georgien – stormaktspolitik och frihetskamp (2008-08-14)
Stormaktsspelet i Kaukasus (2008-08-15)
Ryssland borde bli medlem i EU! (2008-08-27)
Ryssland inte hemligt med sina planer (2008-08-28)
Sansad debatt behövs om Ryssland (2008-08-29)